

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ЩОДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 011 «ОСВІТНІ ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ»

ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»

КРЕМЕНЧУК 2023

Методичні вказівки щодо семінарських занять з навчальної дисципліни «Сучасні освітні технології» для студентів денної та заочної форм навчання зі спеціальності 011 – «Освітні педагогічні науки» освітнього ступеня «Магістр»

Укладачі : д. пед. н., проф. Т. Б. Поясок,
к. пед. н., доц. О. І. Беспарточна
Рецензент д. пед. н., доц. І .О. Солошич

Кафедра психології, педагогіки та філософії

Затверджено методичною радою Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

Протокол № 9 від 28.06.2023р.

Голова методичної ради проф. В. В. Костін

З М І С Т

Вступ	4
1 Тематичний план вивчення навчальної дисципліни «Сучасні освітні технології»	7
2 Перелік семінарських занять	8
Семінарське заняття №1 Технологічний підхід до реалізації освітньої діяльності у вищій школі	8
Семінарське заняття № 2 Класифікація освітніх технологій	11
Семінарське заняття № 3 Освітні технології, орієнтовані на предмет	15
Семінарське заняття №4 Освітні технології, орієнтовані на особистість	18
Семінарське заняття № 5 – 6 Інтерації в освітніх технологіях	23
Семінарське заняття № 7 Інформаційно-комунікаційні технології навчання	34
Семінарське заняття № 8 Дистанційне навчання як освітня технологія	41
Семінарське заняття № 9 Відкриті освітні технології навчання	45
Семінарське заняття №10 Евристичне навчання як освітня технологія	50
Семінарське заняття № 11 Імітація в освітніх технологіях	58
3 Теми для індивідуально-дослідних проєктів	63
4 Методичні поради щодо конспектування рекомендованої літератури .	66
5 Критерії оцінювання знань студентів	67
Список літератури	68

ВСТУП

Курс навчальної дисципліни «Сучасні освітні технології» розрахований на студентів, які набувають фахової підготовки за спеціальністю 011 «Освітні педагогічні науки».

Пріоритетним завданням педагогічної освіти є забезпечення людини комплексом знань і вмінь, необхідних для її активного творчого життя та впровадження сучасних технологій навчання. Система вищої освіти є тим осередком науки та культури, який передає знання, уміння та навички молодому поколінню, формує світогляд, культуру, мораль кожного випускника. Вища освіта у сучасних умовах має пріоритетне значення, належить до фундаментальних основ забезпечення розвитку соціально-економічної системи України. Система вищої освіти України зазнала значних змін, що пов'язані з розвитком ринкових відносин, процесами глобалізації, євроінтеграції та інформатизації суспільства. Сучасна вища освіта України потребує модернізації фундаментальних положень. Підготовка майбутніх фахівців в умовах аспірантури повинна спрямовуватись на формування фахівців нової генерації, здатних до інформаційної діяльності в реаліях глобальної економіки.

Курс «Сучасні освітні технології» забезпечує засвоєння магістрантами вмінь розв'язувати дидактичні проблеми освітнього процесу за допомогою сучасних інноваційних технологій, аналізувати і прогнозувати ефективність застосовуваних технологій навчання, формувати почуття відповідальності за їх результати; розвиток потреби творчості, педагогічної культури і нового стилю педагогічного мислення; актуалізація навчальної мотивації, запровадження системи вільного пошуку власних технологій; самопізнання з метою виявлення педагогічних якостей, що потребують удосконалення і розвитку; творчий розвиток особистості здобувача вищої освіти, індивідуалізації процесу навчання у закладі вищої освіти; розвиток інтелектуального потенціалу здобувача вищої освіти, зорієнтованого на креативний рівень опанування матеріалом, спроможного до постійної самоосвіти та самовдосконалення; розв'язання конкретних задач навчання і виховання (використання сучасних технологій, вибір адекватних методів, форм організації навчальної діяльності та засобів навчання); засвоєння педагогічних форми освітньої взаємодії зі студентами, творче застосування знань і способів діяльності, засвоєних під час вивчення дисципліни; виховання в студентській спільноті особистісних якостей потенційного педагога, відповідального ставлення до виконання ролі викладача закладу вищої освіти, прагнення до самовдосконалення і самовиховання.

Використання методичних рекомендацій сприятиме досягненню магістрантами інтегральної, загальних та фахових компетентностей.

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати проблеми, задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері освітніх, педагогічних наук.

Загальні компетентності:

ЗК1.Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК2.Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК3.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4.Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК7.Здатність до міжособистісної взаємодії.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК2.Здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.

СК3.Здатність враховувати різноманітність, індивідуальні особливості студентів у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти.

СК5.Здатність розробляти і реалізовувати нові освітні інструменти, проекти та інтегрувати їх в освітнє середовище закладу освіти.

СК9.Здатність до використання сучасних інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у освітній та дослідницькій діяльності.

Програмні результати навчання:

ПРН2.Використовувати сучасні цифрові технології і ресурси у професійній, інноваційній та дослідницькій діяльності.

ПРН3.Формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.

ПРН4. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення результатів освітньої, професійної діяльності, презентації наукових досліджень та інноваційних проєктів.

ПРН5.Організовувати освітній процес на основі студентоцентрованого, компетентнісного, контекстного підходів та сучасних досягнень освітніх, педагогічних наук, управляти навчально-пізнавальною діяльністю, об'єктивно оцінювати результати навчання здобувачів освіти.

ПРН6. Розробляти та реалізовувати інноваційні й дослідницькі проєкти у сфері освіти / педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм.

ПРН8.Розробляти і викладати освітні курси в закладах вищої освіти, використовуючи методики, інструменти і технології, необхідні для досягнення поставлених цілей.

ПРН9.Здійснювати пошук необхідної інформації з освітніх/педагогічних наук у друкованих, електронних та інших джерелах, аналізувати, систематизувати її, оцінюючи достовірність та релевантність.

Метою вивчення дисципліни є: засвоєння студентами цілісної системи теоретичних знань про сучасні освітні технологічні процеси у вищій школі. Формування основ теоретико-методологічної педагогічної культури щодо сучасних процесів технологізації в освіті. Становлення гуманного

світосприйняття, формування педагогічних знань, умінь та навичок, які необхідні як для професійної викладацької діяльності, так і для підвищення рівня комунікативної компетентності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, після вивчення курсу «Сучасні освітні технології» студенти повинні:

знати: поняття технології, педагогічної технології та її основні характеристики в освіті; сучасні інноваційні технології навчання у закладах вищої освіти; основні сучасні моделі заочного та дистанційного навчання у закладах вищої освіти; специфіку предмета, завдання дисципліни «Сучасні освітні технології», її місце у системі гуманітарних наук; педагогічні форми освітньої взаємодії зі студентами; методи стимулювання студентів до активної роботи над особистим розвитком та самовдосконаленням; методи організації навчально-пізнавальної діяльності студентів; різноманітні форми організації навчально-виховного процесу у вищій школі; інноваційні процеси в освіті;

уміти: застосовувати на практиці конкретну педагогічну технологію навчання; підвищувати психолого-педагогічну та управлінську компетентність; сприяти розвитку педагогічного мислення; формувати установку на безперервність освіти протягом життя та саморозвиток особистості; сприяти засвоєнню норм педагогічної етики відповідно до специфіки професійної діяльності; здійснювати рефлексію, самооцінку, критичний аналіз власної поведінки та діяльності; доцільно використовувати зарубіжний досвід у вирішенні педагогічних проблем управління; працювати з науковою літературою, першоджерелами й нормативними актами; формувати наукове мислення й самостійність суджень; самостійно поглиблювати вивчення будь-якої теми дисципліни, порівнювати різні точки зору, аналізувати й узагальнювати, послідовно й логічно викладати навчальний матеріал.

Методичні матеріали містять завдання для семінарських занять з курсу «Сучасні освітні технології», які відповідно до програми вивчення дисципліни передбачають самостійне опрацювання тем і відповідних термінів з кожної теми, підготовку відповідей на контрольні питання та завдання.

Мета семінарських занять — закріплення теоретичних знань аспірантів у межах змісту тем, для яких заплановане самостійне опрацювання.

Семінарські заняття розвивають уміння застосовувати отримані знання при аналізі конкретних педагогічних проявів, феноменів і ситуацій при навчанні дорослої людини.

Питання для самоконтролю передбачають активізацію у аспірантів знань з попередніх тем курсу, уміння відслідковувати взаємозв'язки між різними компонентами реформ вищої освіти, аналізувати та порівнювати суттєві відмінності у документальному супроводженні всіх етапів розвитку вищої освіти України, досліджувати сучасні акмеологічні теоретико-методологічні та прикладні аспекти, принципи педагогічної взаємодії викладача та студентів, коригувати методики викладання у вищій школі, згідно державних та європейських вимог ринку праці та стандартів освіти.

Творчі завдання передбачають набуття уміння щодо вирішення питань розробки рекомендацій із проблем організації навчального процесу, а саме, проблеми формування педагогічної творчості; організувати педагогічні дослідження, використовуючи системи різноманітних методів, загально-методичні принципи акмеології.

1 ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН 3 НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	пз	інд	с.р		л	с	пз	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ												
Тема 1 Технологічний підхід до реалізації освітньої діяльності у вищій школі	18	2	2			14	21		2			19
Тема 2 Класифікація освітніх технологій	20	2	4			14	21	2				19
Тема 3 Освітні технології, орієнтовані на предмет	22	4	4			14	21		2			19
Тема 4 Освітні технології, орієнтовані на особистість	22	4	4			14	21		2			19
Тема 5 - 6 Інтерації в освітніх технологіях	26	6	6			14	21	2				19
Разом за змістовим модулем 1	108	18	20			70	105	4	6			95
Змістовий модуль 2 СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ												
Тема 7 Інформаційно- комунікаційні технології навчання	22	4	4			14	21	2				19

Тема 8 Дистанційне навчання як освітня технологія	18	2	2			14	21		2			19
Тема 9 Відкриті освітні технології навчання	18	2	2			14	21		2			19
Тема 10 Евристичне навчання як освітня технологія	22	4	4			14	21		2			19
Тема 11 Імітація в освітніх технологіях	22	4	4			14	21		2			19
Разом за змістовим модулем 2	102	16	16			70	105	2	8			95
ІНДЗ		-	-	-		-			-	-	-	
Усього годин	210	34	36			140	210	6	14			190

2 ПЕРЕЛІК СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ ПІДГОТОВКИ

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин (д/з)
	<i>Модуль 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ</i>	
1	Технологічний підхід до реалізації освітньої діяльності у вищій школі	2/2
2	Класифікація освітніх технологій	4/0
3	Освітні технології, орієнтовані на предмет	4/2
4	Освітні технології, орієнтовані на особистість	4/2
5-6	Інтерації в освітніх технологіях	6/0
	<i>Модуль 2 СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ</i>	
7	Інформаційно-комунікаційні технології навчання	4/0
8	Дистанційне навчання як освітня технологія	2/2
9	Відкриті освітні технології навчання	2/2
10	Евристичне навчання як освітня технологія	4/2
11	Імітація в освітніх технологіях	4/4
	Разом за змістовими модулями	36/14

Семінарське заняття № 1

Тема: Технологічний підхід до реалізації освітньої діяльності у вищій школі

Мета: розкрити сутність технологічного підходу до реалізації освітньої діяльності у вищій школі

План

1. Ретроспективний аналіз технологізації навчального процесу
2. Особливості технологічного підходу до навчання
3. Теоретичні основи технології навчання
4. Таксономія цілей навчання
5. Основні компоненти технології навчання

Основні поняття і положення теми: *технологія, методика, технологія навчання, структура технології навчання, контроль за якістю засвоєння знань, інноваційні процеси, алгоритмізація, критерії технології навчання, таксономія цілей навчання, рівні засвоєння знань.*

Короткі теоретичні відомості

У рамках підготовки до семінарського заняття студентам пропонується розглянути наступне. У сучасній педагогічній теорії та практиці склалася стійка традиція під технологізацією освіти розуміти систематизацію процесу навчання: закріплення і нормування в діяльності педагога цілей, форм, організацій, процедур, результатів та ін. на відміну від традиційних методичних розробок, призначених для викладача, педагогічна технологія навчання пропонує проект освітнього процесу, визначає структуру та зміст діяльності самого студента. Основними ознаками педагогічної технології є наступні: діагностичність цілей навчання; наявність максимально чітких критеріїв оцінки досягнутих результатів; обов'язковість підсумкової рефлексії студентів (і викладача), тобто співвіднесення досягнутих результатів із запланованими; співвіднесеність цілепокладання з певним часовим циклом.

Технологізація навчального процесу ЗВО передбачає перехід від навчання, побудованого тільки або переважно на передачі інформації, до навчання діяльністю і в діяльності, орієнтованої як на сьогодні, так і на майбутнє. Об'єктами технологізації в освітній діяльності можуть бути цілі, зміст, організаційні способи сприйняття, переробки та подання інформації, форми взаємодії суб'єктів освітньої діяльності, процедури їх особистісно-професійної поведінки, самоврядування та творчого розвитку. Продуктами технологізації освітнього процесу можуть бути особистісні соціально та професійно значущі алгоритми і стереотипи поведінки, мірою доцільності ефективності яких служить успішність і конкурентоспроможність випускників освітніх установ. Основними характеристиками технологічного підходу у

навчанні є: 1) постановка діагностичної мети (із визначенням рівня засвоєння); 2) здійснення об'єктивного контролю ефективності навчання і визначення рівня досягнення поставленої мети; 3) досягнення кінцевого результату з точністю не менше 70%.

Технології навчання у ЗВО повинні: забезпечувати кожному студенту можливість навчання за оптимальною індивідуальною програмою; сприяти оптимізації процесу навчання в освітньому середовищі ЗВО; забезпечувати навчання, не вступаючи в суперечність з традиційними дидактичними принципами; виступати в якості інструменту.

Ми будемо оперувати поняттям “технологія навчання”, предметом якої є створення систем навчання і професійної підготовки. Серед основних характеристик технологій навчання учені виділяють такі: системність, науковість, концептуальність, відтворюваність, діагностичність, ефективність навчання, його вмотивованість, алгоритмічність, інформаційність, оптимальність тощо. Значну увагу в технологіях навчання приділяють питанням розвитку і максимального використання технічних засобів навчання, їх освітнім можливостям.

Основною для технології навчання є проблема постановки цілей і цільової орієнтації навчання. Серед основних способів постановки цілей, які мають місце у практиці навчання, можна назвати такі: визначення цілей через аналіз основних компонентів змісту навчального матеріалу; визначення цілей через діяльність викладача; постановка цілей через внутрішні процеси особистісного, інтелектуального, емоційного розвитку студентів; постановка цілей через навчальну діяльність студентів. Цілі навчання необхідно формулювати через результати, виражені в діях студентів, які викладач може надійно розпізнати. Щоб перевести результати навчання на мову конкретних дій необхідно: 1) побудувати систему цілей (таксономію), виділити її категорії і рівні; 2) створити чітку, конкретну мову для опису цілей навчання.

Структура технології навчання та її основні компоненти наступні:

1. Попередня діагностика рівня засвоєння навчального матеріалу (тестування) і формування груп з приблизно однаковим рівнем підготовки студентів.
2. Організація діяльності студентів із засвоєння і закріплення навчального матеріалу.
3. Контроль якості засвоєння матеріалу.
4. Вибір прийомів і методів додаткової роботи з групою чи окремими студентами у тому випадку, коли вони не засвоїли навчальний матеріал.
5. Діагностика причин відставання у навчанні.
6. Вибір методики, яка забезпечує подолання прогалин в знаннях і досвіді студентів усієї групи.

До основних методів контролю за рівнем засвоєння знань належать: усні методи, письмові контрольні роботи, оцінювання, тести.

Завдання до теми

1. Узагальніть основні способи постановки цілей навчання.
2. Проаналізуйте основні категорії навчальних цілей у когнітивній сфері.
3. Охарактеризуйте основні рівні засвоєння знань як опис цілей-результатів навчання.
4. Охарактеризуйте структурні компоненти технології навчання.

Контрольні питання

1. Хто з видатних педагогів уперше прагнув віднайти загальний порядок навчання?
2. Чому не вдалося “відкрити” ідеальний метод навчання?
3. Який зміст включено в поняття “методика” і “технологія” навчання?
4. Яка проблема є центральною для розуміння технологічної побудови процесу навчання?
5. Що є предметом технології навчання?
6. Яке місце в технології займає контроль якості засвоєння матеріалу?
7. Що “дає” вчителю знання класифікації цілей навчання?
8. Чи можна описати (зафіксувати) результати навчання за зовнішніми ознаками, діями учнів?
9. Назвіть основні дієслова для позначення цілей навчання загального характеру.
10. Яке навчання називають завершеним?

Література: [1; 2; 4; 9; 12; 20].

Семінарське заняття № 2

Тема: Класифікація освітніх технологій

Мета: розкрити сутність поняття педагогічна технологія, дослідити класифікацію педагогічних технологій.

План

1. Поняття педагогічної технології навчання
2. Огляд педагогічних технологій
3. Класифікація педагогічних технологій
4. Проблемне навчання у вищій школі.
5. Кредитно-модульна система навчання

Основні поняття і положення теми: технологія, освітня технологія, педагогічна технологія, інноваційні технології.

Короткі теоретичні відомості

У ході підготовки до семінарського заняття студентам пропонується

розглянути такі положення теми. Педагогічна технологія є комплексний, інтегративний процес, що включає людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем планування, забезпечення, оцінювання та управління рішенням проблем, що охоплюють усі аспекти засвоєння знань. Слід відрізнити технологію навчання від **методики навчання**. Різниця між ними полягає в тому, що технології навчання вдається відтворювати і тиражувати і при цьому гарантувати високу якість навчального процесу або рішення тих педагогічних завдань, які закладені в ці технології. Методики часто не гарантують належної якості. Разом з тим методика може бути доведена до рівня технології. Наприклад, є певна методика пояснення нового матеріалу. Якщо вона відповідає об'єктивності, надійності, валідності, то її можна назвати технологією.

Традиційна (репродуктивна) технологія навчання орієнтована на передачу знань, умінь і навичок. Вона забезпечує засвоєння учнями змісту досліджуваного матеріалу, перевірку та оцінку якості знань на репродуктивному рівні. **Технологія розвиваючого навчання** відводить вирішальну роль принципам навчання на високому рівні труднощів. Технологія програмованого навчання - це технологія самостійного індивідуального навчання за заздалегідь розробленою програмою за допомогою спеціальних засобів (програмованого підручника, особливих навчальних машин, ЕОМ та ін.). Вона забезпечує кожному студенту можливість вчитися відповідно до його індивідуальних особливостей (темп навчання, рівень навченості та ін.). Технологія програмованого навчання – це технологія самостійного індивідуального навчання за заздалегідь розробленою програмою за допомогою спеціальних засобів (програмованого підручника, особливих навчальних машин, ЕОМ та ін.). Вона забезпечує кожному учневі можливість вчитися відповідно до його індивідуальними особливостями (темп навчання, рівень навченості і ін.). В основу навчальних програм закладені два принципи програмування: лінійне і розгалужене.

При **лінійному принципі програмування** якого навчають, працюючи над навчальним матеріалом, послідовно переходить від одного етапу програми до наступного. При використанні **розгалуженого принципу програмування** робота учнів, які дали вірні і невірні відповіді, диференціюється. Якщо студент правильно відповів, то отримує підкріплення у вигляді підтвердження правильності відповіді і вказівку про перехід до наступного етапу програми.

Технологія проблемного навчання передбачає організацію під керівництвом викладача самостійної пошукової діяльності учнів за рішенням навчальних проблем. В ході їх вирішення у тих, хто навчається формуються

нові знання, вміння і навички, розвиваються здібності, пізнавальна активність, допитливість, ерудиція, творче мислення та інші особистісно значущі якості. Сутність технології модульного навчання полягає в тому, що студент самостійно (або з певною допомогою) досягає конкретних цілей в процесі роботи з модулем. Модуль – це цільова функціональна одиниця, в якому об'єднані навчальний зміст і технологію оволодіння ним. Склад модуля: цільовий план дій, банк інформації, методичне керівництво щодо досягнення очікуваних дидактичних цілей. Зміст навчання за даної технології представлено в закінчених самостійних інформаційних блоках. Суть технології концентрованого навчання полягає в тому, що заняття об'єднуються в блоки, протягом дня, тижня скорочується число навчальних дисциплін, що паралельно вивчаються. **Технологія дистанційного навчання** – це отримання освітніх послуг без відвідування навчального закладу, за допомогою сучасних систем телекомунікації, таких як електронна пошта, телебачення та Інтернет. Існують і інші технології навчання: різнорівневого навчання, повного засвоєння, колективної взаємодії, адаптивного навчання, проектного навчання, авторські технології навчання (наприклад, технологія В. Ф. Шаталова) та ін.

У сукупності педагогічних технологій виокремлено:

1. За рівнем застосування: загальнопедагогічні; предметні; локальні та модульні.
2. За провідним чинником психічного розвитку: біогенні; соціогенні; психогенні.
3. За філософською основою: матеріалістичні та ідеалістичні; діалектичні та метафізичні; наукові та релігійні; гуманістичні й антигуманні; антропософські і теософські; вільного виховання та примусу тощо.
4. За науковою концепцією засвоєння досвіду: асоціативно-рефлекторні; біхевіористські; розвивальні; сугестивні; нейролінгвістичні; гештальттехнології та ін.
5. За ставленням до дитини: авторитарні; дидактоцентристські; особистісно-орієнтовані.
6. За орієнтацією на особистісні структури: інформаційні; операційні; емоційно-художні й емоційно-моральні; технології саморозвитку; евристичні; прикладні технології.
7. За типом організації та управління пізнавальною діяльністю: структурно-логічні технології навчання; інтеграційні технології; ігрові технології; комп'ютерні технології; діалогові технології; тренінгові технології.

У практиці навчально-виховної діяльності сучасного вищого навчального закладу найпоширеніші такі технології навчання: диференційоване навчання, проблемне навчання, ігрові технології навчання, інформаційні технології

навчання, кредитно-модульна технологія навчання, особистісно-орієнтоване навчання.

Проблемне навчання – дидактична система, яка ґрунтується на закономірностях творчого засвоєння знань і способів діяльності, на прийомах і методах викладання та учіння з елементами наукового пошуку. Таке навчання передбачає проблемне викладання, тобто створення системи послідовних проблемних ситуацій і управління процесом їх вирішення, а також проблемне учіння – особливу форму творчої навчальної діяльності студентів щодо засвоєння знань і способів діяльності з наявністю аналізу проблемних ситуацій, формулювання проблем і їх розв'язання шляхом висунення припущень, обґрунтування і доведення гіпотез.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу – модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів). Модульне навчання передбачає створення модульного варіанта програми навчальної дисципліни, забезпечення навчального процесу дидактичними матеріалами, визначення типів, видів, методів контролю.

Завдання до теми

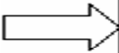
1. Складіть таблицю інноваційних технологій навчання у вищій школі, зазначте їх специфіку.
 2. Розробіть план-конспект семінарського (практичного) заняття з фахової дисципліни з використанням інноваційних технологій навчання.
 3. Запропонуйте власні шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу у вищій школі.
 4. Складіть перелік проблемних питань, пов'язаних із технологізацією навчального процесу у вивченні педагогіки вищої школи.
 5. Порівняльний аналіз переваги та недоліки технології навчання.
 6. Підготувати доповіді-презентації:
 - Педагогічні технології, що підвищують ефективність навчання.
 - Особистісно-орієнтовані технології навчання.
 - Технологія формування і підтримки готовності студента до оволодіння змістом заняття.
 - Інноваційні педагогічні технології.
 - Використання ділових та рольових ігор у навчальному процесі ЗВО.
- Інформаційні технології навчання у ЗВО.

Контрольні питання

1. Розкрийте сутність поняття «педагогічні технології».
2. Проаналізуйте етапи розвитку навчальних технологій і визначте їх основні відмінності.

3. Охарактеризуйте сутність проблемного навчання у вищій школі.
4. З'ясуйте відмінність між рольовими і діловими іграми.
5. Обґрунтуйте доцільність введення у вищих навчальних закладах України кредитно-модульної системи організації навчального процесу.
6. Проаналізуйте особливості використання у вищій школі інформаційних технологій навчання.

ОПОРНА СХЕМА ДО ТЕМИ СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

	<p><u>диференційоване навчання</u> – спеціально організована навчально-пізнавальна діяльність, яка з огляду на вікові, індивідуальні особливості суб'єктів учіння, соціальний досвід спрямована на оптимальний фізичний, духовний і психічний розвиток студентів, засвоєння необхідного обсягу знань, практичних дій за різними навчальними планами та програмами</p> <p><u>проблемне навчання</u> – дидактична система, яка ґрунтується на закономірностях творчого засвоєння знань і способів діяльності, на прийомах і методах викладання та учіння з елементами наукового пошуку</p> <p><u>ігрові технології навчання</u> (ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові і ділові навчальні ігри)</p> <p><u>інформаційні технології навчання</u> – методологія і технологія навчально-виховного процесу з використанням новітніх електронних засобів</p> <p><u>кредитно-модульна технологія навчання</u> – модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залкових освітніх одиниць (залкових кредитів)</p> <p><u>особистісно-орієнтоване навчання</u> (мета: розвинути індивідуальні пізнавальні здібності кожного студента, допомогти їм пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватись, сформувати в них культуру життєдіяльності, яка дає змогу продуктивно будувати своє життя).</p>
---	---

Література: [1; 2; 4; 9; 12; 20].

Семинарське заняття № 3

Тема: Освітні технології, орієнтовані на предмет

Мета: дослідити особливості предметно-орієнтованих технологій навчання.

План

1. Технологія постановки мети.
2. Технологія повного засвоєння (за матеріалами М. В. Кларін).
3. Технологія педагогічного процесу (за С. Д. Шевченко).
4. Технологія концентрованого навчання.

Основні поняття і положення теми: предметно-орієнтовані технології навчання, повне засвоєння, концентроване навчання.

Короткі теоретичні відомості

1. Поняття «педагогічна технологія» може бути представлене трьома аспектами:

- 1) науковим: педагогічні технології - частина педагогічної науки, вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання та проектує педагогічні процеси;
- 2) процесуально-описовим: опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення планованих результатів навчання;
- 3) процесуально-дієвим: здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів.

Таким чином, педагогічна технологія функціонує і в якості науки, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, і в якості системи способів, принципів, застосовуваних у навчанні, і в якості реального процесу навчання.

Центральна проблема педагогічної технології-процес цілеутворення. Вона розглядається, у двох аспектах:

- діагностика цілеутворення і об'єктивний контроль якості засвоєння студентами навчального матеріалу;
- розвиток особистості в цілому.

Упорядкована, ієрархічна класифікація цілей важлива насамперед для педагога-практика з наступних причин:

1. Концентрація зусиль на головному. Користуючись таксономією, викладач не тільки виділяє і конкретизує цілі, але і впорядковує їх, визначаючи першочергові завдання, порядок та перспективи подальшої роботи.
2. Ясність і гласність у спільній роботі викладача і студентів. Конкретні цілі дають можливість роз'яснити студентам орієнтири навчальної роботи, обговорити їх, зробити ясними для розуміння будь-яких зацікавлених осіб.
3. Створення еталонів оцінки результатів навчання. Звернення до чітких формулювань цілей, які виражені через результати діяльності, піддається більш надійній та об'єктивній оцінці.

2. Авторами технології повного засвоєння знань є американські психологи Дж. Керролл, Б. Блум і їх послідовники. При правильній організації навчання, особливо при знятті жорстких часових рамок, близько 95% учнів зможуть повністю засвоїти весь зміст навчального курсу. Якщо ж умови навчання однакові для всіх, то більшість досягає тільки "середніх" результатів. Реалізуючи даний підхід, Дж. Блок і Л. Андерсон розробили методику навчання на основі повного засвоєння знань. Вихідним моментом методики є установка, яку повинен прийняти педагог, який працює за цією системою: всі учні здатні повністю засвоїти необхідний навчальний матеріал при раціональній організації навчального процесу. Далі педагогу належить визначити, в чому полягає повне засвоєння і які результати повинні бути досягнуті усіма.

Технологія повного засвоєння знань (М. Кларін) передбачає такі етапи і результати роботи. **Установка:** усі студенти здатні повністю засвоїти

необхідний навчальний матеріал при раціональній організації навчального процесу. **Знання:** студент запам'ятовує і відтворює конкретну навчальну одиницю (термін, факт, поняття, принцип, процедуру). **Розуміння:** студент перетворює навчальний матеріал з однієї форми вираження в іншу. **Застосування:** студент демонструє застосування вивченого матеріалу в конкретних умовах і в новій ситуації. **Оцінка:** студент оцінює значення навчального матеріалу для даної конкретної цілі.

3. Системоутворюючим компонентом створеної С. Д. Шевченко педагогічної системи є технологія педагогічного процесу. С. Д. Шевченко вважає, що без домашніх завдань повного засвоєння бути не може. Найважливіша закономірність процесу засвоєння – активне запам'ятовування. Тому промовляти навчальний матеріал слід з опорою на підручник: прочитати, потім подумки промовити зміст прочитаного, зіставити з розповіддю вчителя. Шевченко зазначає, що за допомогою проговору про себе створюється імітація колективної діяльності, що сприяє міцному засвоєнню. С. Д. Шевченко використовує інформаційно-проблемні питання, використовує завдання дискусійного характеру.

4. Дана технологія являє собою інтерпретацію широко відомого активного методу занурення. Занурення - метод навчання з елементами релаксації, навіювання та гри. Задум створення методу концентрованого навчання було актуалізовано відсутністю у більшості студентів системи знань і вмінь з окремих навчальних дисциплін, відсутністю мотивації і прихильностей до предметів, що вивчаються, швидке забування вивченого матеріалу, незатребуваність знання на практиці, підвищена стомлюваність у процесі вивчення різних предметів. Постійна зміна предметів не дозволяє студентам повністю зануритися в предмет, не дає можливості на чомусь зупинитися, замислитися і осмислити зацікавив питання, зануритися в сподобався предмет. Навчальний день являє собою органічне поєднання різних форм організації навчання, об'єднаних однією метою - сформувати систему знань і вмінь студентів з цілісної теми курсу, що вивчається. Важливо підкреслити, що один і той же зміст протягом дня опрацьовується у різних формах навчальної діяльності при великому питомій вазі самостійної роботи. Основною організаційною одиницею при цій моделі стає навчальний блок. Склад навчального блоку: лекція, самостійна робота, практичне заняття, залік.

Переваги концентрованого навчання:

1. Побудова навчального процесу забезпечує подолання роз'єднаності змісту і поєднує елементи навчання в єдине ціле.
2. Забезпечує сприйняття, поглиблене і міцне засвоєння учнями цілісних

завершених блоків досліджуваного матеріалу.

3. Благотворно впливає на мотивацію навчання.
4. Формується сприятливий психологічний клімат (установка на тривалий взаємодія і співпраця один з одним у процесі навчання).

Використання сучасних нетрадиційних форм проведення занять дозволить не тільки підняти інтерес студентів до предметів, що вивчаються, але й розвине їхню творчу самостійність, навчить роботі з різними джерелами знань. Головною метою навчального процесу за таких обставин, наголошено у роботі, стає не оволодіння майбутніми вчителями початкової школи конкретними знаннями, а одержання вмінь та навичок здобувати нові знання, відкривати їх для себе самостійно. Використовуючи для цього різні інноваційні та традиційні технології навчання.

Неможливо зупинятися на використанні тих чи інших методів, форм і засобів навчання окремо: лише інтегруючись, поєднуючись та взаємодоповнюючись, традиційні та нетрадиційні методи, форми і засоби навчання у закладах педагогічної освіти можуть привести до очікуваних результатів.

Завдання до теми

Дослідити, проаналізувати суть і прогнозовані результати запропонованих наступних технологій:

1. Технологія постановки мети.
2. Технологія повного засвоєння.
3. Технологія педагогічного процесу.
4. Технологія концентрованого навчання
5. Технологія формування творчої особистості
6. Технологія використання навчальних і навчально-творчих завдань
7. Технологія життєвого проекту та життєвого проектування
8. Технологія фізичного виховання дітей М. Єфименка

Контрольні питання

1. Розкрийте сутність технології постановки мети.
2. Які основні особливості технології повного засвоєння?
3. У чому полягає сутність технології педагогічного процесу.
4. Що являє собою технологія концентрованого навчання?
5. У чому полягають переваги концентрованого навчання?
6. Які можливості надає використання сучасних нетрадиційних форм проведення занять?

Література: [1; 2; 4; 9; 12; 20].

Тема: Освітні технології, орієнтовані на особистість

Мета: ознайомити студентів з особливостями особистісно-орієнтованих технологій навчання

План

1. Технологія педагогічних майстерень.
2. Технологія навчання як навчального дослідження.
3. Технологія колективної мислєдїяльності (КМД).
4. Технологія евристичного навчання.

Теми рефератів

1. Шляхи формування педагогічної майстерності і підвищення рівня професіоналізму викладача вищої школи.
2. Педагогічна майстерність викладача у підготовці студентів ЗВО.
3. Психолого-педагогічні умови формування пізнавальної діяльності студентів ЗВО.

Основні поняття і положення теми: *особистісно-орієнтовані технології, педагогічні майстерні, навчальне дослідження, колективна мислє діяльність, евристичне навчання*

Короткі теоретичні відомості

Освітній процес особистісно-орієнтованого навчання надає кожному можливість реалізувати себе в пізнанні, навчальній діяльності та поведінці, спираючись на його суб'єктивний досвід, здібності, інтереси, ціннісні орієнтири. У зв'язку з цим розробляються індивідуальні програми навчання, що моделюють дослідницьке мислення; організовуються групові заняття на основі діалогу та імітаційно-рольових ігор; навчальний матеріал інтегрується для реалізації методу дослідницьких проєктів, виконуваних самими студентами.

1. Узагальнено роботу педагогічних майстерень можна подати у вигляді наступних правил:

- Майстер створює атмосферу відкритості, доброзичливості, співтворчості у спілкуванні.
- У процесі занять майстер звертається до почуттів студента, пробуджує в ньому інтерес до досліджуваної проблеми (теми).
- Він працює разом зі студентами, майстер дорівнює учневі у пошуку знання.
- Майстер не поспішає давати відповіді на поставлені питання.
- Важливу інформацію він подає малими дозами, якщо виявляє у студентів потребу в ній.
- Виключає офіційне оцінювання роботи студента, але через соціалізацію, афішування робіт дає можливість появу самооцінки, її зміни, самокорекції.

Етапи роботи майстерні: 1. «Індукція» («наведення») 2.

«Самоінструкція». 3. «Соціоконструкція». 4. «Соціалізація». 5. «Афішування». 6. «Розрив». 7. «Рефлексія».

2. Дидактичні вимоги до змісту навчання як дослідження:

- У студентів повинно виникнути відчуття незадоволеності (потреба) наявними уявленнями. Вони повинні прийти до відчуття їх обмеженості, розбіжності з уявленнями наукового співтовариства.

– Нові поняття (подання) повинні бути такими, щоб студенти ясно уявляли їх зміст. Це не означає, що студенти зобов'язані їх дотримуватися самі, вірити, що вони описують реальний світ.

- Нові подання повинні бути правдоподібні в сприйнятті студентів (потенційно допустимими, що поєднуються з їх уявленнями про світ).

- Щоб студенти відмовилися від первинних уявлень, потрібні серйозні причини. Нові ідеї повинні бути явно корисніше старих. Повинні допомагати вирішити невирішену проблему, вести до нових ідей.

Узагальнюючи дидактичні розробки різних авторів, процедури навчального дослідження можна подати так:

- Знайомство з літературою
- Виявлення (бачення) проблеми
- Постановка (формулювання) проблеми
- Прояснення незрозумілих питань
- Формулювання гіпотези
- Планування та розробка навчальних дій
- Збір даних (накопичення фактів, спостережень доказів)
- Аналіз і синтез зібраних даних
- Зіставлення (співвідношення) даних і умовиводів
- Підготовка і написання (оформлення) повідомлення
- Виступ з підготовленим повідомленням
- Переосмислення результатів у ході відповідей на запитання
- Перевірка гіпотез
- Побудова повідомлень
- Побудова висновків, висновків.

3. Технологія колективної мислєдїяльностї – безперервний процес управління розвитком потреб, здібностей студентів. Вона складається з системи проблемних ситуацій, яка забезпечується системою модулів. Саме модулі дозволяють дозувати технологічний процес і робити його безперервним.

Сутність технології колективної розумової діяльності полягає саме в тому, щоб розвивати студента, його потреби, і тим самим вчити жити в навколишньому світі вільно і самостійно.

Основна ідея, покладена в організацію робочого процесу в режимі

колективної розумової діяльності, полягає в тому, що навчання ведеться в активній взаємодії студентів з педагогом і між собою з того рівня (розвиток потреб - здібностей), на якому знаходяться ті, яких навчають.

Технологія колективної мислєдїяльностї складається з системи проблемних ситуацій, кожна з яких подїляється на чотири основних такти:

Перший такт - введення в проблемну ситуацію. Другий такт – робота з творчими мікрогрупами. Третій такт – закінчення робочого процесу, спільне обговорення проблеми, захист позицій. Четвертий такт – визначення нової проблеми, напрями процесу подальшого пізнання.

Студентам пропонується звернутися до їхньої спільної й індивідуальної діяльності і розповісти про свої невдачі і труднощі у вирішенні проблеми, виявити причини своїх помилок не тільки за змістом, а й, що важливо, за способом спілкування, намітити шляхи їх виправлення. Рефлексія включається на будь-якому такті діяльності, при «збої» виробляється всередині творчих груп або спеціально організується педагогом з усіма студентами після спільної діяльності.

Всі технологічні такти послідовно пов'язані між собою. Жоден з них не може бути пропущений або переставлений місцями в робочому процесі.

4. При конструюванні занять евристичного типу пріоритет віддається цілям творчої самореалізації студентів, потім – формам і методам навчання, що дозволяє організувати продуктивну діяльність студентів, потім - змісту навчального матеріалу. Організаційні форми і методи евристичного навчання мають пріоритет перед змістом навчального матеріалу, активно впливають на нього, можуть його видозмінювати і трансформувати.

Варіативність конструйованих занять досягається про допомогою технологічної карти навчання. Карта містить бази даних з наборами навчальних цілей, критеріїв оцінки їх досягнення, форм, методів, способів їх складання, інших технологічних і інформаційних засобів евристичного навчання. Технологічна карта забезпечує досягнення одних і тих же цілей навчання різними формами і методами занять, які застосовуються в якості варіативних засобів, які доповнюють і добудовуються інваріантну структуру до унікального в кожному випадку варіанту навчання.

Система евристичних занять будується на базі одного з наступних типів структур занять:

1. Всі питання теми вивчаються послідовно відповідно до порядку, запропонованим навчальною програмою або підручником.
2. Матеріал теми розглядається відразу як єдиний логічний блок, який потім опрацьовується на окремих заняттях.
3. Послідовно розглядаються різні концепти теми: історичний,

методологічний, екологічний, технічний та ін, що мають знакову, образну або символічну форму подання інформації по темі.

4. Навчальні заняття по темі проводяться переважно одного типу, наприклад, практикум по експерименту або вирішення завдань, тобто вся тема вивчається на основі дослідів або за допомогою завдань.

5. Тема вивчається диференційовано, студенти діляться на групи по цілях, схильностям або бажанням, наприклад: теоретики, експериментатори, історики.

6. Структура занять спирається на технологічні етапи створення та розвитку евристичної освітньої ситуації: на перших заняттях відбувається забезпечення мотивації діяльності, постановка проблеми; потім організується індивідуальне або колективне її рішення, демонстрація та обговорення отриманих результатів; після цього вивчаються культурно-історичні аналоги, формулюються результати, проводиться рефлексія та оцінка діяльності.

7. Студенти групами і (або) індивідуально вибирають творчі завдання в загальній темі, над якими працюють за індивідуальними програмами як аудиторно (в лабораторії, майстерні), так і позааудиторно.

Евристична технологія навчання передбачає динаміку внутрішніх змін суб'єктів освіти – студентів і викладачів у ході освоєння ними евристичних освітніх процедур. Цілепокладання в навчанні - це встановлення учнями та вчителем головних цілей і завдань навчання на певних його етапах.

Ключовий технологічний елемент евристичного навчання - евристична освітня ситуація - це ситуація освітнього напруження, що виникає спонтанно або організована викладачем, яка вимагає свого вирішення через евристичну діяльність усіх її учасників.

Освітнє середовище організується вчителем наступним чином: відбирається необхідний матеріал, освітні об'єкти, досліджуються відносини між ними, вибираються ключові поняття. Основою евристичної ситуації можуть бути: загальний об'єкт дослідження; відшукування його сенсу; різноманітні учнівські освітні продукти; необхідність відшукування нових способів і видів діяльності.

Завдання до теми

1. Підготуйте завдання за технологією педагогічних майстерень.
2. Проілюструйте прикладами технологію навчання як навчального дослідження.
3. Підготуйте завдання за технологією евристичного навчання.
4. Підготуйте завдання за технологією колективної мислєдіяльності.

Контрольні питання:

1. У чому полягає сутність технології педагогічних майстерень.
2. Охарактеризуйте технологію навчання як навчального дослідження.
3. Розкрийте сутність технології колективної мислєдіяльності.

4. Дайте характеристику технології евристичного навчання.

Література: [1; 2; 4; 9; 12; 20].

Семінарське заняття № 5-6

Тема: Інтерації в освітніх технологіях

Мета: ознайомити студентів з особливостями активних методів і форм навчання

План

1. Методи стимулювання творчої активності студентів
2. Творчі ситуації. Навчально-творчі задачі
3. Навчання у співробітництві (навчання в малих групах)
4. Метод проектів, навчальний тренінг, метод дискусії, ігровий метод, метод «мозкової атаки», метод «Дельфі»
5. Проблемне навчання
6. Кейс-метод: загальна характеристика. Кейс-метод: реалізація
7. Вибір методів та прийомів навчання
8. Критерії ефективності інтерактивних технологій

Основні поняття і положення теми: творча активність, творчі ситуації, метод проектів, навчальний тренінг, метод дискусії, ігровий метод, метод «мозкової атаки», метод «Дельфі», проблемне навчання, кейс-метод, інтерактивні технології.

Теми рефератів

1. Інновації як фактор модернізації та підвищення якості вищої освіти.
2. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів.
3. Новітні форми професійної педагогічної комунікації – важливий компонент інтеграції української вищої школи до європейського освітнього простору (електронні дискусії, інтернет-конференції, електронні журнали, електронні бібліотеки).

Короткі теоретичні відомості

1. Під *стимулюванням творчої активності* учнів в процесі навчання ми будемо розуміти таку діяльність викладача, яка спрямована на формування мотивів творчої діяльності і підвищення наявного рівня творчої активності на занятті до необхідного і достатнього, тобто такого, який забезпечує виконання запланованих викладачем цілей та конкретних творчих завдань.

До методів і способів стимулювання творчої активності можна віднести:

- стимулювання зацікавленості, творчого інтересу;
- використання цікавих аналогій;
- створення ситуацій емоційного переживання;
- використання розвивальних ігор;

- використання методу відкриття;
- створення ситуацій з можливістю вибору;
- використання запитань, що стимулюють процеси мислення вищого рівня;
- підвищення стимулюючого впливу змісту навчального матеріалу.

Розглянемо їх.

Правила для викладачів, додержання яких сприяє стимулюванню творчої активності учнів на уроці:

- не погоджуйтеся з відповіддю учня, якщо учень просто констатує факти, вимагайте доказів; ніколи не розв'язуйте дискусію учнів найлегшим способом, тобто повідомивши їм вірну відповідь чи вірний спосіб розв'язку;
- уважно вислуховуйте своїх учнів, ловіть кожний вислів чи думку, щоб не пропустити можливість розкрити для них що-небудь нове; постійно пам'ятайте: навчання повинно спиратися на інтереси, мотиви і бажання учнів;
- прищеплюйте учням смак до нестандартних розв'язків;
- не скупіться на добре слово, доброзичливу посмішку, дружнє заохочення;
- пам'ятайте, що в процесі навчання не може бути постійної етики чи усталеної назавжди програми.

2. Ситуація, яка потребує вирішення деякого протиріччя або проблеми, вважаємо *творчою ситуацією*.

Творча ситуація стимулює пошукову діяльність студентів, розвиває їх творчі можливості, але не завжди призводить до оволодіння новими знаннями, уміннями і навичками. У цьому полягає її відмінність від проблемної ситуації.

Творчі ситуації можна створити в процесі розв'язання творчих задач; вирішення навчальних проблем; критичного аналізу прочитаного; виконання різноманітних творчих завдань; навчальної експериментальної і дослідницької діяльності; дискусій; ігрових ситуацій.

Для організації навчального процесу, який сприяє розвитку творчих можливостей студентів, можна ефективно використовувати навчально-творчі завдання.

Вимоги до технології організації творчої навчальної діяльності:

- ефективне використання навчального часу для підвищення рівня знань, умінь і навичок студента;
- розвиток мислення студента та оволодіння ним навичками дослідницької діяльності;
- одержання учнем нових ідей і результатів, узагальнень (як об'єктивно нових, так і суб'єктивно нових);
- прояв індивідуальних досягнень у когнітивній сфері;
- створення студентом власного досвіду діяльності і апробація його на практиці.

Навчальні та навчально-творчі задачі мають істотну різницю. Навчаль-

на задача як форма організації змісту навчального матеріалу *передбачає діяльність студента після того, як сформульовані мета та умова задачі. Навчально-творча задача* передбачає діяльність студента в *два етапи: формулювання проблеми та її розв'язок.*

Класифікація навчальних і навчально-творчих задач, яку можна використовувати при організації навчання дорослих в процесі їх навчання як за традиційною, так і за дистанційною формами:

1. *Задачі на виявлення протиріччя.*
2. *Задачі з відсутністю повної інформації.*
3. *Задачі на прогнозування.*
4. *Задачі на оптимізацію.*
5. *Задачі на рецензування.*
6. *Задачі на розробку алгоритмічних і евристичних розпоряджень.*
7. *Логічні задачі.*
8. *Дослідницькі задачі.*
9. *Задачі на винахідливість.*
10. *Задачі на управління.*
11. *Задачі на комунікативність.*
12. *Задачі на розвиток фантазії та уявлення.*
13. *Естетичні задачі.*

3. Навчання у співробітництві спрямоване на формування певних навичок та умінь, засвоєння понять, академічних і професійних знань, які передбачені програмою, або на організацію проектної діяльності студентів з подальшою дискусією.

Технологія навчання у співробітництві з'явилась як альтернативний варіант традиційної класно-урочної системи. Її автори об'єднали в єдиному процесі три ідеї: навчання в колективі; взаємну оцінку; навчання в малих групах. Це було названо одним терміном - навчання у співробітництві.

При навчанні у співробітництві вирішуються такі завдання:

- студент набагато краще вчиться, якщо він уміє встановлювати соціальні контакти з іншими членами колективу;
- від уміння спілкуватися з іншими членами колективу залежить і вміння студентів грамотно та логічно писати;
- у процесі соціальних контактів між студентами створюється навчальне співтовариство людей, які володіють певними знаннями, готових отримувати нові знання у процесі спілкування один з одним, спільної пізнавальної діяльності.

Головну ідею навчання в співробітництві можна виразити такою тезою: *вчитися разом, а не просто щось виконувати разом.*

Метод навчання в співробітництві в усіх його модифікаціях (американських і європейських) відповідає ідеології особистісно орієнтованого навчання.

Основні технологічні модифікації цього методу:

1. *Метод «навчання в команді» базується таких засадах:*

– «нагороду» команда (група) одержує одну на всіх у вигляді бальної оцінки (заохочення, почесного знаку тощо); для одержання оцінки необхідно виконати одне завдання; групи не змагаються одна з іншою, оскільки мають різні завдання і різний час на їх виконання;

– індивідуальна (персональна) відповідальність кожного члена групи означає, що успіх або невдача всієї групи залежить від успіху або невдачі кожного її члена. Саме це стимулює членів групи бути зацікавленим в успіхах своїх товаришів, приходити їм на допомогу в засвоєнні і розумінні нового навчального матеріалу;

– рівні можливості кожного студента в досягненні успіху означають, що кожний студент приносить своїй команді бали, які він «заробляє» шляхом удосконалення власних попередніх результатів. Порівняння здійснюється не шляхом співставлення результатів різних студентів, а з власними результатами, які були одержані раніше. Винагорода (заохочення) всієї команди і персональна відповідальність кожного члена команди є суттєвими складовими успішного формування умінь і навичок кожного студента в групі

Варіанти навчання в команді (групі):

1. *Організація навчання у співробітництві в малих групах, яка передбачає групу з чотирьох учнів різного рівня навченості;*

2. *Командно-ігрова діяльність:* викладач пояснює студентам новий матеріал, організує групову роботу для формування орієнтованої основи діяльності, але замість індивідуального тестування пропонує проведення змагання (турніру) між командами;

3. *Індивідуальна робота в командах:* організація діяльності студентів по виконанню власного завдання у власному темпі (різні команди можуть виконувати різну діяльність, члени команди можуть допомагати один одному у виконанні індивідуальних завдань, відмічаючи в спеціальному журналі успіхи і просування кожного члена команди).

4. *«Ажурна пилка».* Студенти організуються у групи по 6 чоловік для роботи над навчальним матеріалом, що розбитий на фрагменти (логічні чи значеннєві блоки). Кожен член групи знаходить матеріал за своєю частиною. Потім студенти, що вивчають те ж питання, але знаходяться в різних групах, зустрічаються й обмінюються інформацією як експерти з питання. Це називається «зустріччю експертів». Потім вони повертаються в свої групи і

навчають усього нового, що довідалися інших членів групи.

5. «Вчимося разом». Всі студенти розбиваються на різномірні (за рівнем навченості) групи в 3—5 чоловік. Кожна група одержує *одне* завдання, що є під завданням якої-небудь великої теми, над якою працюють всі. У результаті спільної роботи окремих груп і всіх груп у цілому досягається засвоєння *всього матеріалу*. Основні принципи — нагорода всій команді, індивідуальний підхід, рівні можливості — працюють і тут.

6. *Дослідницька робота студентів у групах*. акцент робиться на самостійну діяльність студентів. Студенти працюють або індивідуально, або в групах до 6 чоловік. Недостатньо сформувати групи і дати їм відповідні завдання. Суть саме і полягає в тому, щоб студент захотів сам здобувати знання.

Основні ознаки, які властиві всім варіантам навчання в малих групах:

- спільність мети і завдань (співробітництво, а не змагання лежить в основі навчання в групі);
- індивідуальна відповідальність (індивідуальна відповідальність означає, що успіх усієї команди (групи) залежить від внеску учасника, що передбачає *допомогу* членів команди один одному);
- рівні можливості успіху (рівні можливості припускають, що будь-який учень повинен удосконалювати свої власні досягнення);
- кожен студент *вчиться в силу власних можливостей, здібностей* і тому має шанс оцінюватися нарівні з іншими.

Організаційні етапи впровадження технології навчання в співробітництві.

I. Планування приміщення.

II. Вирішення педагогічних проблем (вимоги до студентів; визначення мети заняття і дидактичної задачі використання даного методу).

III. Визначення видів навчальної діяльності студентів на занятті.

IV. Використання засобів навчання і навчальних матеріалів, розподіл часу, необхідного для виконання тієї чи іншої роботи на занятті, визначення *ролей* діяльності студентів у групах.

Основні відмінності роботи в малих групах з методики навчання в співробітництві від інших форм групової роботи:

- взаємозалежність членів групи;
- особиста відповідальність кожного члена групи за власні успіхи та успіхи своїх товаришів;
- спільна навчально-пізнавальна, творча та інша діяльність студентів у групі;
- соціалізація діяльності учнів у групах;
- загальна оцінка роботи групи (описового плану, не завжди в балах), що складається з оцінки форми спілкування учнів у групі і академічних результатів

роботи.

Форми контролю:

- єдиний результат від усієї групи (у вигляді одного твору, малюнка, задачі, моделі);
- підпис кожного члена групи під кожною роботою, яка здається від групи;
- таблиця результатів діяльності всіх членів групи з кожної теми (у вигляді оцінок, в описовій чи бальній формі з вказівкою, яка конкретно додаткова практика потрібна для даного учня);
- кожен член групи заповнює власний робочий лист на будь-яку роботу, але викладач бере для аналізу один від групи на свій вибір, та оцінює його.

Заохочення:

- бальна оцінка;
- похвала викладача;
- заохочення групи шляхом:
- виділення додаткового часу для читання;
- надання вільного часу;
- присвоєння визначеної атрибутики;
- запису індивідуальних і групових досягнень у спеціальний журнал, взаємозалежність за зазначеними аспектами забезпечує й *індивідуальну відповідальність* за загальний результат.

Залежно від сформованої у студентському колективі культурної, комунікативної, емоційної ситуації, можна створювати *базові* групи і залишати їх *постійними* на тривалий час. Іноді буває доцільно організувати однорідну групу (сильних чи, навпаки, слабких студентів).

Таким чином, робота в групах - це інтерактивна форма навчання, що дозволяє активізувати всіх учасників навчального процесу. Кожний отримує реальний шанс зайняти активну дієву позицію у процесі заняття, а окрім цього, при такому виконанні завдань студенти закріплюють навички співпраці та мистецтва компромісу, розвивають терпимість до інших поглядів і думок, обмінюються досвідом, навчаються один від одного. Застосування цієї форми роботи потребує врахування: кількості слухачів в групі; кількості груп; способу розподілу слухачів по групах; розміщення груп в аудиторії. Формування груп потребує врахування не тільки рівня підготовленості, досвіду й знань студентів, а й мету навчального заняття.

4. Метод проектів відображає особистісно орієнтований підхід в освіті і сприяє формуванню уміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства. При реалізації методу проектів необхідно використовувати власну зацікавленість учнів у знаннях і показувати, де отримані знання можна застосувати в реальному житті. В основу методу

проектів покладена ідея, що відображає сутність поняття «*проект*», його прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати при вирішенні тієї чи іншої проблеми. Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність учнів - індивідуальну, парну, групову, котру вони виконують впродовж цілком визначеного відрізка часу.

Метод проектів - це метод, в основі якого лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок студентів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити.

Навчальний проект - це організаційна форма роботи, яка орієнтована на засвоєння навчальної теми або навчального розділу і становить частину стандартного навчального предмета. Результатом ефективного навчання є розроблення та захист власного Портфоліо навчального проекту.

Портфоліо проекту – це комплект інформаційних, дидактичних і методичних матеріалів до навчального проекту, розроблений з метою його ефективної організації та навчання з теми, яка відповідає навчальній програмі базового курсу. Створення Портфоліо - це процес збирання, перегляду, поповнення змістової, методичної інформації, що стосується певної навчальної чи дослідницької теми, уроку, різних форм оцінювання діяльності студентів, прикладів їх робіт з метою зацікавлення до предмету.

Типи проектів:

- за діяльністю, яка є домінуючою в проекті: дослідницький, пошуковий, творчий, рольовий, прикладний, інформаційний;
- за предметно-змістовою галуззю знань: монопроект (у рамках однієї галузі знання), міжпредметний проект;
- за характером координації проекту: безпосередній (жорсткий, гнучкий), опосередкований (неявний, що імітує учасника проекту);
- за характером контактів (серед учасників однієї групи, багатьох груп тощо);
- за кількістю учасників проекту: *особистісні* (одноосібні або між двома партнерами, що знаходяться в одній чи різних групах); *парні* (між парами учасників); *групові* (між групами учасників).
- за тривалістю виконання проекту: *короткостроковими* (для вирішення невеликої проблеми чи частини більш великої проблеми, можуть бути розроблені на декількох заняттях); *середньої тривалості* (від тижня до місяця); *довгостроковими* (від місяця до декількох місяців).

Координування і коригування роботи над проектом:

- обговорення ходу виконання проекту;
- корекція спільних і індивідуальних зусиль;
- організація презентації отриманих результатів і можливих способів їхнього впровадження в практику;

- зовнішня оцінка проекту.

Тренінг – це особлива форма навчання, під час якої людина максимально оволодіває новими знаннями, отримує нові навички, переглядає власні цінності та пріоритети, коригує, удосконалює та розвиває певні якості та властивості своєї особистості, обирає для себе такі форми та методи поведінки, які відповідають саме її ситуації та індивідуальності. Серед інших форм навчання саме тренінг дає можливість на 90% засвоїти отриману інформацію.

Навчальний тренінг можна розглядати як педагогічну технологію, яка дозволяє відпрацьовувати вміння і навички виконання простих та складних видів професійної діяльності, наочно демонструє наслідки прийнятих рішень, реалізує можливість перевірки альтернативних зв'язків, дає змогу одночасно використовувати різну кількість методів ігрової діяльності, збільшуючи ефективність проведення практичних занять.

Дискусія – дієвий метод обговорення питання, що вивчається. Вона передбачає колективне обговорення якоїсь спірної проблеми, під час якого пізнається істина.

Види дискусії:

- «побіжна» (виникає стихійно під час розгляду та обговорення складних питань, які цікавлять більшість учнів);
- дискусія, спрямована на формування переконань;
- справжня навчальна дискусія (спеціально організовується для розгляду важливої дидактичної проблеми).

Методика проведення дискусії складається з трьох етапів: на першому – відбувається зацікавлення студентів проблемою дискусії, на другому – дискусія власне дидактичних проблем, на третьому – підсумовування і формулювання висновків.

Проблемно-орієнтовна дискусія - це метод, при використанні якого учасники здійснюють обмін інформацією та ідеями для того, щоб знайти правильне рішення проблеми та прийти до єдиного погодження з приводу її рішення.

Переваги: активна діяльність учасників, здійснюються пізнавальні, мотиваційні, соціальні та поведінкові цілі.

Недоліки: дискусія потребує багато часу, неможливість повного контролю, не підходить для групи з чисельністю більше 15 учасників, дискусія може викликати незадоволення учасників.

Ігрова діяльність використовується в таких випадках:

- як самостійні елементи в технології для засвоєння поняття, теми та навіть розділу навчального предмета;
- як елемент більш загальної технології;

- як заняття або його частини (введення, контроль);
- як технологія позааудиторної роботи.

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій при визначеній формі занять відбувається за такими основними напрямками: дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрового завдання; навчальна діяльність підкоряється правилам гри; навчальний матеріал використовується в якості її засобу; у навчальну діяльність уводиться елемент змагання, що переводить дидактичне завдання в ігрове; успішне виконання дидактичного завдання пов'язується з ігровим результатом.

Методичні вимоги до організації ігор у навчанні: обов'язкова постановка цілей перед кожною грою; реальність ігрових завдань для її гравців; систематичність використання ігор з поступовим ускладненням їх змісту; виконання правил гри усіма гравцями; зміна встановлених правил та внесення новацій при повторенні гри; побудова ігрової діяльності на раніше вивчених діях; здійснення самоуправління в грі.

Класифікації ігор:

- за місцем в життєдіяльності людей (ігри-розваги, акторські, спортивні, навчальні, дослідницькі, виробничі, психотерапевтичні й ін.);
- за кількісним складом (індивідуальні, парні, групові і колективні);
- за сферою людської діяльності (пізнавальні, комунікативні, художні, управлінські, військові, педагогічні, конструкторські);
- за часом протікання (короткочасні і тривалі);
- за особливостями ігрової реальності (імітаційні і не- імітаційні);
- за характером відображення дійсності (репродуктивні і творчі);
- за структурою ігрових взаємодій (сюжетні і безсюжетні);
- за ступенем жорсткості правил (з фіксованими, відкритими, з прихованими правилами);
- за способом організації (словесні, рухливі, письмові, комп'ютерні).

Ігри можуть бути: інтелектуальні, моторні і сенсорні.

Гра передбачає моделювання професійної діяльності в цілому чи її елементів.

«Мозкова атака» — це метод розв'язування невідкладних завдань за дуже обмежений час. Суть методу полягає в тому, що необхідно висловити найбільшу кількість ідей за невелику кількість часу, обговорити та здійснити їхній відбір. Цей метод використовується для розвитку творчих здібностей або для розв'язання складних проблем.

Метод «Дельфі» - один з найбільш розповсюджених методів експертної оцінки майбутнього, тобто експертного прогнозування. Він побудований на наступному принципі: у неточних науках думки експертів і суб'єктивних

суджень у силу необхідності повинні замінити точні закони причинності, що відображаються природничими науками.

Метод «Дельфі» характеризується трьома особливостями, що відрізняють його від звичайних методів групової взаємодії експертів. До таких особливостей відносяться: анонімність експертів; використання результатів попереднього туру опитування; статистична характеристика групової відповіді.

5. Проблемне навчання — це один із типів розвивального навчання, характерна особливість якого полягає в зближенні психології мислення учнів із психологією навчання. Воно передбачає дослідницьку діяльність учня, яка зумовлена проблемною ситуацією й спонукає його формулювати гіпотези й перевіряти їх у ході розумових і практичних операцій.

Проблемна ситуація — це ситуація, для оволодіння якою учень має знайти й застосувати нові для себе знання чи способи дій.

Проблемне завдання — це своєрідний опис проблемної ситуації, що відображує суперечності, сутність яких треба з'ясувати.

Вдало створена проблемна ситуація є важливою ланкою наступного засвоєння студентами знань проблемним шляхом, що складається з таких етапів:

- 1) створення проблемної ситуації.
- 2) аналіз інформування проблеми.
- 3) висунення гіпотез.

6. Кейс-метод або метод ситуаційних вправ є інтерактивним методом навчання, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів. Він сприяє розвитку винахідливості, вмінню вирішувати проблеми, розвиває здібності проводити аналіз і діагностику проблем. Суть методу полягає у використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень студентами з певного розділу навчання дисципліни.

Робота над кейсом має наступні **етапи**:

Етапи роботи	Діяльність викладача	Діяльність студентів
До заняття	Підбирає кейс. Визначає основні і допоміжні матеріали для підготовки студентів. Розробляє сценарій заняття.	Одержує кейс і список рекомендованої літератури, індивідуально готується до заняття
Під час заняття	Організовує попереднє обговорення кейса. Поділяє групу на підгрупи. Керує обговоренням кейса	Ставить запитання, що поглиблюють розуміння кейса і проблеми. Розробляє варіанти рішень. Бере участь у прийнятті рішень.

Після заняття	Оцінює роботу студентів. Оцінює прийняті рішення і поставлені запитання.	Складає письмовий звіт про заняття з даної теми.
---------------	--	--

7. Вибір методів посідає важливе місце в загальному плануванні навчального процесу і здійснюється в тісному зв'язку з вибором усіх основних елементів навчання: завдань, змісту, форм і засобів.

У виборі методів навчання необхідно керуватись критерієм відповідності методів:

- принципам навчання;
- цілям і завданням навчання;
- змісту теми;
- умовам і відведеному часу для навчання;
- навчальним можливостям студентів (віковим (фізичним, психічним) особливостям, рівню підготовленості, специфіці класного колективу);
- можливостям викладача (досвіду, рівню теоретичної і практичної підготовки, особистісним якостям і професійним уміннями).

8. У сучасному суспільстві джерелом знань може виступати не тільки викладач, а й комп'ютер, телевізор, відео. Учні повинні вміти осмислювати отриману інформацію, трактувати її, застосовувати в конкретних умовах; водночас думати, розуміти суть речей, вміти висловити думку. Цьому сприяють інтерактивні технології.

«Інтерактивний» (від англ. «inter» - взаємний і «act» - діяти) - здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання — специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету — створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Головна риса інтерактивного навчання — використання власного досвіду студентами під час розв'язання проблемних питань.

Перевага інтерактивного навчання в тому, що студенти засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка), збільшується кількість студентів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал.

Інтерактивне навчання ділять на 4 групи:

- парне навчання;
- фронтальне навчання;
- навчання у грі;
- навчання у дискусії.

Методи, спрямовані на збільшення комунікативної активності між учасниками спілкування, або їхньої взаємодії, називають інтерактивними.

Серед них найбільшого поширення набули такі: мозковий штурм,

мікрофон (вільне накопичення великої кількості ідей з певної теми, критичне їх осмислення); метод передбачення (за дидактичним матеріалом підтвердити чи заперечити гіпотезу, сформулювати тему заняття); дискусія, кути, ПРЕС-метод (послідовно студенти дають аргументовані відповіді на певне дискусійне питання, доходять спільної думки); гронування, або асоціативний куш (встановлення асоціативних зв'язків між окремими поняттями для узагальнення теоретичного матеріалу, підбиття підсумків вивченої теми чи розділу); бесіда за Сократом (студенти ставлять проблемні питання і шукають шляхи їх розв'язання); ділові ігри (відтворюється поведінка і робота конкретних працівників за фахом).

Завдання до теми

1. До кожного виду інтерактивного навчання наведіть приклад його використання з власного фаху.

Контрольні питання:

1. Порівняйте розглянуті методи навчання
2. Назвіть етапи кейс-методу
3. Головні риси інтерактивного навчання
4. Назвіть суть проблемного навчання
5. Що таке метод мозкового штурму
6. У яких формах можна запропонувати проблемний метод навчання?
7. Дайте загальну характеристику кейс-метода.
8. Назвіть етапи роботи над кейсом
9. Охарактеризуйте вибір методів та прийомів навчання
10. Які критерії ефективності інтерактивних технологій

Література: [1; 2; 3; 4; 8; 12; 13; 15; 17; 18; 19].

Змістовий модуль 2 Сучасні технології навчання у вищій школі

Семінарське заняття 7

Тема 7 Інформаційно-комунікаційні технології навчання

План

1. Загальна характеристика інформаційних технологій навчання.
2. Переваги гіпертексту й електронного підручника над традиційним підручником.
3. Застосування комп'ютерних технологій як інструментів пізнання.
4. Комп'ютеризація і розвиток креативності студента.
5. Дидактичні можливості інформаційних технологій.
6. Застосування інформаційних технологій навчання у вищій школі.

Основні поняття і положення теми: інформаційні технології,

гіпертекст, електронний підручник, комп'ютерні технології

Теми рефератів

1. Психологічні передумови запровадження сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі вищої школи.
2. Комп'ютерні комунікації в освіті
3. Електронні книги як засоби комунікації
4. Гейміфікація у сучасній вищій школі

Короткі теоретичні відомості

1. У сучасному розумінні інформаційною технологією навчання є та, що використовує спеціальні способи, програмні і технічні засоби (кіно, аудіо й відео засоби, комп'ютери, телекомунікаційні мережі) для роботи з інформацією. Суть інформатизації вищої освіти полягає у створенні для педагогів і студентів сприятливих умов для вільного доступу до культурної, навчальної і наукової інформації.

Основні проблеми, які вирішує запровадження інформаційних технологій навчання: удосконалення процесу навчання, підвищення його ефективності і якості завдяки додатковим можливостям пізнання навколишньої дійсності і самопізнання, розвитку особистості студента; управління навчально-виховним процесом, навчальними закладами, системою навчальних закладів; проведення моніторингу; поширення науково-методичного досвіду; організація інтелектуального дозвілля, розвиваючих ігор.

Основоположними в інформаційних технологіях є такі сім принципів: адаптації; діалогового характеру навчання; керованості; багатоманітної взаємодії студента з комп'ютером; оптимального поєднання індивідуальної і групової роботи; підтримки стану психологічного комфорту під час спілкування з комп'ютером; необмеженого.

Комп'ютер при цьому виконує різні **функції**: викладача, робочого й навчального інструмента, об'єкта навчання, колективу для співробітництва, розважального (ігрового) середовища. Конкретні програмні і технічні засоби, що відносяться до інформаційних технологій, активно розробляються й використовуються у вищих навчальних закладах. Фактором, що визначає успішне їх застосування, є робота самого педагога над науково-методичним забезпеченням їх використання.

У багатьох навчальних закладах розробляються і використовуються не лише окремі програми для навчання, а й автоматизовані навчальні системи, які є комплексом навчально-методичних матеріалів (демонстраційних, теоретичних, практичних, контролюючих) та комп'ютерні програми, що керують процесом навчання. Такими програмними продуктами можуть бути електронні варіанти наступних навчально-методичних матеріалів: комп'ютерні

презентації ілюстративного характеру; електронні словники-довідники і підручники; лабораторні практикуми з можливістю моделювання реальних процесів; про-грами-тренажери; тестові системи.

Принципово новим напрямком комп'ютеризації навчання є **інтелектуальні навчальні системи**. Ця якісно нова технологія сама моделює процес навчання; використовує базу знань, яка динамічно розвивається і містить, поряд із традиційним поданням інформації, експертні знання з предметної і психолого-педагогічної галузей; автоматично підбирає раціональну стратегію навчання для кожного студента; автоматично веде облік нової інформації, що надходить у базу знань, тобто саморегулює систему.

Інформаційні технології навчання вже важко уявити без **технології мультимедіа** - об'єднання кількох засобів подання інформації в одній комп'ютерній системі: тексту, звуку, графіки, мультиплікації, відео, ілюстрацій (зображень), просторового моделювання. Інші форми мультимедіа, такі як подання інформації у вигляді слайдів і магнітного запису, інтерактивне відео та відеопродукція, використовуються досить давно.

Новою технологією неконтактної інформаційної взаємодії, що реалізує за допомогою мультимедіа середовища ілюзію безпосередньої присутності в реальному часі в стереоскопічно поданому «екранному світі» є **віртуальна реальність**. У таких системах безупинно створюється ілюзія місцезнаходження користувача серед об'єктів віртуального світу. Замість звичайного дисплея використовуються окуляри-телемонітори, у яких показуються безупинно змінні картини подій віртуального світу. Управління здійснюється за допомогою реалізованого у вигляді «інформаційної рукавички» спеціального пристрою, що визначає напрямок переміщення користувача серед об'єктів віртуального світу. Крім цього, мається пристрій створення і передачі звукових сигналів.

Глобальна мережа **Інтернет** забезпечує доступ до гігантських обсягів інформації, що зберігається в різних куточках нашої планети. Специфіка технологій Інтернету полягає в тому, що вони надають величезні можливості вибору джерел інформації: базова інформація на серверах мережі; оперативна інформація, що пересилається електронною поштою; різноманітні бази даних провідних бібліотек, наукових і навчальних центрів, музеїв; інформація про гнучкі диски, компакт-диски, відео й аудіо касети, книги й журнали, поширювані через інтернет-магазини.

2. Нові можливості інформатизації освіти відкрила в 90-і роки гіпертекстова технологія. *Гіпертекст*, або гіпертекстова система, є сукупністю різноманітної інформації, яка може розміщуватися не тільки в різних файлах, а й на різних комп'ютерах. Основна риса гіпертексту - можливість переходів так званими гіперпосиланнями, які подані у вигляді спеціально оформленого тексту

або певного графічного зображення. В основі гіпертексту лежить розширена модель енциклопедії - століттями відпрацьованого засобу інформаційної підтримки освіти. Модель енциклопедії передбачає дотримання наступних принципів: вільне переміщення текстом; стислий (реферативний) виклад інформації; необов'язковість суцільного читання тексту; довідковий характер інформації; використання перехресних посилань.

Сучасну гіпертекстову навчальну систему відрізняє зручне середовище навчання, у якій легко знаходити потрібну інформацію, повертатися до вже пройденого матеріалу тощо. При проектуванні гіпертекстової системи можна закласти гіперпосилання, спираючись на здатність мислення людини пов'язувати інформацію і асоціативно знаходити її. Тому актуальним є впровадження в навчальний процес гіпертекстових курсів, підготовлених як у межах традиційної технології HTML, так і з використанням спеціальних програмних засобів, що доповнюють можливості стандартного гіпертексту.

Гіпертекстові навчальні системи подають інформацію так, що і сам студент, керуючись графічними чи текстовими посиланнями, може використовувати різні схеми роботи з матеріалом. Усе це створює умови для забезпечення диференційованого підходу до навчання.

Поширення гіпертекстової технології стало своєрідним поштовхом до створення і широкого тиражування на компакт-дисках різноманітних електронних видань: підручників, довідників, словників, енциклопедій. Використання в електронних виданнях різних інформаційних технологій (навчальних систем, мультимедіа, гіпертексту) дає вагомні дидактичні переваги електронній книзі порівняно з традиційною: технологія мультимедіа створює навчальне середовище з яскравим і наочним поданням інформації, що особливо приваблює; здійснюється інтеграція значних обсягів інформації на єдиному носії; гіпертекстова технологія завдяки застосуванню гіперпосилань спрощує навігацію і надає можливість вибору індивідуальної схеми вивчення матеріалу; технологія інтелектуальних навчальних систем на основі моделювання процесу навчання доповнює підручник тестами, відслідковує і направляє траєкторію вивчення матеріалу, здійснює, таким чином, зворотний зв'язок.

Електронний підручник визначають як автоматизовану навчальну систему, яка містить дидактичні, методичні, інформаційно-довідкові матеріали з навчальної дисципліни, а також програмне забезпечення, що дозволяє комплексно використовувати їх для самостійного одержання і контролю знань.

У навчальному процесі за допомогою електронного підручника користувач може: одержати дані про навчальну програму і тематичний план навчальної дисципліни, логіку вивчення тем і послідовність занять; проводити усі форми і види занять із навчальних дисциплін гуманітарного профілю,

застосовуючи комп'ютерну техніку; переглянути, вивчити чи повторити навчальний, методичний та інформаційний матеріал; наочно демонструвати (на дисплеї комп'ютера чи на екрані) дидактичний матеріал і наочність), що сприяє його образній подачі і значно підвищує ефективність сприйняття і засвоєння навчальної інформації; здійснити в автоматичному режимі самоконтроль (з виставлянням оцінок) засвоєння змісту навчальних тем і дисципліни в цілому, а також одержати рекомендації з додаткового вивчення недостатньо засвоєних навчальних тем; одержати інформацію про рекомендовану навчальну, наукову і методичну літературу; роздрукувати типові плани проведення занять і методичні розробки з усіх тем і видів занять; розмножити матеріали для роздачі студентам, необхідні для проведення занять; мати доступ до різноманітних баз даних; індивідуально одержати методичні рекомендації щодо проведення тих чи інших форм навчальних занять; одержати дані про деякі інформаційні технології, які можна застосувати в освітньому процесі.

До переваг електронного підручника порівняно з традиційними навчальними посібниками слід віднести такі три: більш висока технологічність створення й експлуатації; більш високий рівень системності подання навчально-методичних матеріалів; більш різноманітні функції, а отже, і можливості в процесі навчання.

Широке запровадження електронного підручника в навчальний процес не лише не применшує ролі викладача, а навпаки, додає їй нового функціонального значення.

Структура електронного підручника складає три бази даних (дидактичні, методичні і довідкові матеріали), а також програми пошуку і пакета прикладних програм, до якого входить і контролююча програма.

Реформа вищої школи вже сьогодні вимагає активного переходу на індивідуальні форми навчання і підготовки кадрів з активним використанням комп'ютерної техніки, програмних засобів навчання.

3. Інструментами пізнання є різні комп'ютерні засоби, які використовуються для організації та полегшення процесу пізнання. Інструменти пізнання - здатні думати і виконувати обчислення пристрої, які підтримують, спрямовують і розширюють процеси мислення своїх користувачів. Ці інструменти включають у себе (але не обмежуються ними): бази даних; великоформатні електронні таблиці; семантичні мережі; експертні системи; засоби мультимедіа/гіпермедіа.

Студенти стають розробниками тоді, коли вони використовують комп'ютери: як інструменти пізнання для аналізу світу; для одержання доступу до інформації; інтерпретації та організації своїх власних знань та повідомлення цих знань іншим.

Є ряд суттєвих причин того, що використання комп'ютерів як інструментів пізнання є ефективною альтернативою комп'ютерних навчальних систем. Серед них: 1) студенти самі розробляють навчальний матеріал; 2) знання ними конструюються, а не копіюються; 3) не комп'ютер керує процесом навчання, а сам студент; 4) створюються кращі можливості для розвитку інтелектуального потенціалу студентів; 5) у ході навчання між комп'ютером і студентом відбувається розподіл ролей.

Інструменти пізнання активно залучають студентів у процес формування знань, що сприяє їх розумінню й засвоєнню, а не лише відтворенню в пам'яті інформації, одержаної від викладача. За використання традиційних навчальних комп'ютерів процес навчання контролюється цими комп'ютерами. Навчання з використанням комп'ютерів як інструментів пізнання передбачає інтелектуальне партнерство комп'ютера зі студентом.

Інструментами пізнання є *бази даних* - технології вводу, систематизації, збереження і надання інформації з використанням комп'ютерної техніки. Бази знань - інформаційні системи, що містять замкнутий, що не підлягає доповненню, об'єм інформації з даної теми, структурованої таким чином, що кожний її елемент містить посилання на інші логічно зв'язані з ним елементи з їхнього загального набору. Апаратні засоби multimedia, поряд із базами знань дозволили створити і використовувати у навчальному процесі комп'ютерні імітації, мікросвіти і на їхній базі дидактичні й розвиваючі ігри, які викликають особливий інтерес у студентів. Для створення бази даних студенти мають визначити, якого виду інформацію слід зібрати й організувати за відповідними категоріями. Бази даних сприяють розвитку високого рівня мислення студентів. Процес створення баз даних включає в себе аналіз, синтез, оцінку інформації.

4. Про розвиток креативних здібностей студента в процесі оволодіння ним комп'ютерними технологіями навчання свідчать такі положення. По-перше, перехід до «програмованого навчання» підсилює значимість наслідування як способу навчання: студент діє не «за правилом», а «за зразком». По-друге, у комп'ютерних мережах і на CD-дисках уже досить багато матеріалу, що може використовуватися як навчальний, у тому числі ілюстративний. По-третє, перевагою «програмованого навчання» варто визнати привабливість машини як істоти, з якою студент може змагатися і співробітничати. По-четверте, комп'ютерні комунікації у дистанційному навчанні дають змогу застосовувати активні методи навчання - дебати, моделювання, рольові ігри, дискусійні групи, «мозкові штурми», методи Дельфи, методи номінальної групи, форуми, проектні групи. По-п'яте, роль викладача стає зовсім іншою. Вона наближається до ролі режисера, на якого покладаються насамперед функції координації пізнавального процесу,

коректування навчального курсу, консультування при складанні індивідуального навчального плану, керівництва навчальними проектами тощо.

Заслуговує на увагу також те, що діалоговий режим роботи перетворює студента із об'єкта в суб'єкт навчання - людину, яка сама себе навчає (має мотивацію, зацікавлена у досягненні результату). Так забезпечується розвиток Я-культурного, особистісної ідентичності студента, його самоактуалізації.

5. Дидактичні вимоги до сучасних інформаційних технологій навчання: забезпечення кожному студенту можливості навчання за оптимальною індивідуальною програмою, яка враховує його пізнавальні особливості, мотиви, схильності та інші особисті якості; оптимізація змісту навчальної дисципліни, збагачення знань, передбачених державною програмою; дотримання оптимального співвідношення теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців; інтенсифікація процесу навчання; зменшення психічного і фізіологічного навантаження студентів; дотримання принципів педагогіки.

Дидактичний інструментарій передбачає виконання наступних процедур: виділення елементів базових (фундаментальних) знань дисципліни та їх логічних взаємозв'язків; моделювання базових знань у символічній, графічній формі; проектування базового модуля дисципліни; пошук найбільш загальних способів пізнавальної діяльності, характерних для даної галузі наукових знань; побудова системи конкретних завдань, що вирішуються цими способами; розробка системи тестування, яка допомагає студенту зробити висновок про рівень засвоєння ним загального способу вирішення даного виду пізнавальних завдань.

6. Власне дидактичною метою запровадження інформаційних технологій навчання є інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу: підвищення ефективності і якості процесу навчання за рахунок реалізації можливостей інформаційних технологій навчання; виявлення і використання стимулів активізації пізнавальної діяльності студентів (можливе використання тих технологій, які більше підходять даній особистості); поглиблення міжпредметних зв'язків за рахунок використання сучасних засобів обробки інформації при рішенні завдань різних предметних галузей (комп'ютерне моделювання, локальні і мережні бази даних).

Сутність комп'ютера - у його універсальності, здатності до імітації. Його багатofункціональність є запорукою того, що він може задовольнити безліч потреб. Як інформаційний засіб він призначений для інформаційного обслуговування потреб людини. У тому, як зробити це обслуговування найбільш продуктивним саме для навчально-педагогічного процесу, і полягає головне питання всієї багатопланової проблеми удосконалення освіти на базі інформаційних технологій.

Завдання до теми

1. Наведіть приклади використання інформаційних технологій навчання з власного фаху.

Контрольні питання:

2. Дайте загальну характеристику інформаційних технологій навчання.
3. Охарактеризуйте особливості гіпертексту
4. У чому полягають переваги гіпертексту й електронного підручника над традиційним підручником.
5. Проаналізуйте особливості застосування комп'ютерних технологій як інструментів пізнання.
6. Охарактеризуйте сутність баз знань
7. Як пов'язані комп'ютеризація і розвиток креативності студентів.
8. Які дидактичні можливості інформаційних технологій навчання.
9. Виконання яких процедур передбачає дидактичний інструментарій
10. Проілюструйте застосування інформаційних технологій навчання у вищій школі.

Література: [1; 2; 4; 7; 11; 14; 15; 16].

Семінарське заняття 8

Тема 8 Дистанційне навчання як освітня технологія

План

1. Особливості технологій дистанційного навчання
2. Використання комп'ютерних телекомунікацій у вищій освіті.
3. Проектування і реалізація навчання в мережі Інтернет і Інтранет
4. Принципи дистанційної освіти.
5. Заперечення можливості повного переходу вищої школи на технології дистанційного навчання.
6. Напрямки досліджень можливостей дистанційного навчання.

Основні поняття і положення теми: дистанційне навчання, комп'ютерні телекомунікації, Інтернет, Інтранет, дистанційна освіта

Теми рефератів

1. Характеристика комп'ютерних телекомунікацій в освітньому процесі.
2. Організація дистанційного навчання у вищій школі
3. Переваги та недоліки дистанційного навчання
4. Нормативно-правова база впровадження дистанційного навчання у вищій школі

Короткі теоретичні відомості

1. Термін «дистанційне навчання» означає таку організацію навчального процесу, коли студент навчається самостійно за розробленою викладачем програмою і відділений від нього у просторі чи в часі, однак може вести діалог

з ним за допомогою засобів телекомунікації.

Всі існуючі технології дистанційного навчання можна умовно розділити на три категорії: **не інтерактивні** - друковані матеріали, аудіо й відеоносії; **інтерактивні** комп'ютерні технології навчання - електронні підручники, тестові методики контролю знань, засоби мультимедіа; відео конференції; сучасні засоби телекомунікації через аудіоканали, відеоканали та комп'ютерні мережі.

За характером комунікації між викладачем і студентом усі існуючі технології дистанційного навчання можна умовно класифікувати на чотири типи: самонавчання, навчання «один на один», «один з багатьма» і «багато з багатьма».

Переваги й недоліки дистанційної освіти краще бачити у порівнянні з іншими формами навчання: стаціонар (очна), вечірня, заочна, екстернат (самоосвіта). Дистанційна освіта має елементи всіх названих форм навчання і базується на основі інформаційних технологій і систем мультимедіа. Дистанційну освіту можна розглядати як спосіб заочного навчання чи екстернату. За умови поширення й розвитку технологій дистанційної освіти, вони також можуть ефективно використовуватися на стаціонарі чи вечірньому відділенні. Дистанційне навчання забезпечує систематичну й ефективну інтерактивність, причому не лише між викладачем і студентами, а й між студентами. Дистанційне навчання будується відповідно до тих же цілей, що й очне (якщо використовуються аналогічні освітні програми), з тим же змістом. Але форма подачі матеріалу, форма взаємодії викладача й студентів і студентів між собою будуть іншими. Головною формою навчання в університеті має бути самостійна робота або самоосвіта, адже навчити людину неможливо, можна лише навчитися. Студент має навчитися аналізувати свої знання, не просто присвоювати досвід інших, а будувати свій, що набагато важче.

2. За своїми потенційними можливостями, обумовленими їх дидактичними якостями, комп'ютерні телекомунікації є винятково своєчасними і перспективними для використання в сфері вищої освіти. У сучасному інтегрованому співтоваристві студенти вже не можуть навчатися ізольовано. Спільна робота стимулює студентів знайомитися з різними точками зору на досліджувану проблему, до пошуку додаткової інформації, до оцінки одержуваних власних результатів. Телекомунікації (електронна пошта, телеконференції) дозволяють студентам самостійно формувати свій погляд на події, що відбуваються у світі, усвідомлювати багато явищ і досліджувати їх з різних точок зору, нарешті, зрозуміти, що деякі з проблем можуть бути вирішені тільки спільними зусиллями. Лише коли технічні можливості телекомунікації поєднати з проектною діяльністю, заснованою на пошукових, дослідницьких методах, навчання буде дуже ефективним і перспективним.

Цей вид інформаційних технологій дає змогу:

- організувати різноманітні спільні дослідницькі роботи студентів, викладачів, науковців;
- забезпечувати оперативну консультаційну допомогу;
- створювати мережі дистанційного навчання і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;
- оперативно обмінюватися інформацією;
- формувати в партнерів (студентів, викладачів) комунікативні навички;
- прищеплювати навички справді дослідницької діяльності;
- розвивати вміння добувати інформацію з різноманітних джерел;
- створювати справжнє мовне середовище;
- сприяти культурному, гуманітарному розвитку студентів.

Комп'ютери й електронні телекомунікації забезпечують доступ до акумульованого знання як у текстовій, так і в графічній формах. Телебачення, відео, відеодиски, комп'ютерна графіка надають студентам можливість одержання образної інформації.

3. Навчання в мережі Інтернет істотно відрізняється від традиційного за всіма цими параметрами, а саме воно може розглядатися як цілеспрямований, організований, інтерактивний процес взаємодії студентів з викладачами, між собою і з засобами навчання, причому хід цього процесу не залежить від їхнього розміщення в просторі і в часі.

Мережний курс можна визначити як дидактичний, програмний і технічний інтерактивний комплекс для навчання переважно в середовищі Інтернет чи Інтранет. Навчання з використанням мережного курсу можливе в очних, заочних і дистанційних формах одержання освіти, у вищих навчальних закладах і закладах післядипломної освіти. Та найбільш ефективним на сучасному етапі розвитку технологій навчання воно може бути з гуманітарних і соціально-економічних дисциплін за дистанційної форми освіти.

Доцільно виділити переваги і недоліки навчання в мережі Інтернет і Інтранет. До переваг можна віднести: гнучкий графік організації навчального процесу в часі; незалежність від місцезнаходження викладача і студентів; інтенсифікацію навчання завдяки електронним органайзерам, закладкам, автоматизованому пошуку навчальної інформації, автоматизованому конспектуванню; можливість тотального контролю за навчальною діяльністю студента; прилучення до роботи з інформаційними технологіями студентів і викладачів; індивідуалізацію навчання; автоматизований тестовий контроль; підвищення комунікації за рахунок дидактичної взаємодії студентів між собою і з викладачами; відкритість до запровадження нових методів навчання (методу проектів і інших); реалізація принципу наочності представлення навчального

матеріалу завдяки засобам мультимедіа; можливість залучення додаткових комп'ютерних навчальних програм і віддаленого доступу до обчислювальних ресурсів.

Недоліками навчання в мережі Інтернет і Інтранет, на думку деяких авторів, є: додаткові вимоги до інформаційної культури викладачів і студентів; складне і дороге матеріально-технічне забезпечення навчального процесу; необхідність доступу в Інтернет; велике фізіологічне й інтелектуальне навантаження на студентів і викладачів під час навчання.

На основі сучасних досліджень можна виділити такі сім функцій навчання в мережі: інформаційна; управління навчальною діяльністю студента; стимулювання; вправ і самоконтролю; координації; раціоналізації; виховна.

4. Парадигма дистанційної освіти, яка визначає ціннісні орієнтації організаційної діяльності, технології, методи навчання, заснована на принципах, які забезпечують взаємозв'язок усіх аспектів дистанційної освіти - технологічного, організаційного, педагогічного і ціннісного. Найважливішим з них є принцип відкритості. Другий принцип дистанційної освіти - гнучкість Третій принцип - активізація навчальної діяльності студентів. Четвертим є принцип адекватності технологій навчання моделі дистанційного освіти П'ятий - мобільність навчання. Шостий - індивідуалізація навчання. Особливо варто виділити такі два принципи дистанційної освіти як гуманізм і реальна альтернативність.

На основі сучасних досліджень можна виділити такі принципи дистанційного навчання як підсистеми дистанційної освіти: принцип створення студентами освітньої продукції з навчальних предметів; принцип відповідності зовнішнього освітнього продукту студента його внутрішньому особистісному розвитку; принцип пріоритету діяльного змісту над інформаційним; принцип креативного характеру навчальної діяльності; принцип індивідуальної освітньої траєкторії студентів у відкритому освітньому просторі; принцип відповідності освітніх процедур телекомунікаційній технології; принцип відкритої комунікації_стосовно створюваної студентами освітньої продукції; принцип пріоритету у критеріях оцінювання дієвих результатів дистанційного навчання над інформаційними.

5. Повний перехід вищої школи на технології дистанційного навчання створює ряд небезпек: зниження ролі педагога, що веде за собою негативні наслідки для особистісного і професійного становлення молодої людини; змішування знань і інформації, що також веде до обезлюднення знань; відриву непідготовленої молодої людини від реального світу в умовах віртуальної реальності, створеною мережею Інтернет. Технології дистанційного навчання у вищій школі знижують роль викладача, що веде за собою негативні наслідки

для особистісного і професійного становлення студентів. Тому для дистанційної освіти необхідна система компенсаційних заходів.

Відбувається змішування істинного розуміння, ерудованості й інформованості. Їх межі все більше розмиваються, як межі знань та інформації. Знання, на відміну від інформації, завжди чийсь, комусь належать, їх не можна купити, відняти у знаючого, а інформація є нейтральною, безсуб'єктною, її можна купити, нею можна обмінюватись чи викрасти, що часто й відбувається. Знання мають значення, а інформація має, у кращому випадку, призначення.

Інтернет полегшує інформаційний пошук, є заміником спілкування, гарним довідником. Це засіб для того, хто знає своє незнання, вже володіє «вченим незнанням». Для просто незнаючого Інтернет забезпечує рух по горизонталі, а не в глиб.

6. Серед напрямків науково-практичних досліджень в дистанційному навчанні виділяються такі: розробка концепції базисного навчального плану, визначення нормативів навчальних годин; створення навчальних програм, використання мережних ресурсів; інтеграція прогресивних педагогічних форм і методів навчання з інформаційними технологіями і телекомунікаціями; створення інтерактивних особистісно орієнтованих електронних підручників, навчальних web-квестів, освітніх сайтів; розробка телекомунікаційних технологій навчання; формування систем дистанційної діагностики; підготовка кадрів.

Завдання до теми

1. Навести приклади використання комп'ютерних телекомунікацій у вищій освіті.
2. Підібрати по два приклади не інтерактивних й інтерактивних засобів дистанційного навчання.

Контрольні питання:

1. У чому полягають особливості технологій дистанційного навчання
2. Як використовуються комп'ютерні телекомунікації у вищій освіті?
3. Яким чином здійснюється проектування і реалізація навчання у мережі Інтернет й Інтранет?
4. Охарактеризуйте принципи дистанційної освіти.
5. Назвіть принципи дистанційного навчання як підсистеми дистанційної освіти.
6. Чому заперечується можливість повного переходу вищої школи на технології дистанційного навчання?
7. Охарактеризуйте напрямки досліджень можливостей дистанційного навчання.

Література: [1; 2; 4; 6; 7; 11; 14; 15; 16].

Семінарське заняття 9

Тема 9 Відкриті освітні технології навчання

План

1. Особливості модульних технологій - застосування методу згорнутих інформаційних структур.
2. Модульно-тьюторна система підготовки фахівців.
3. Технологія ситуаційного навчання (кейс-метод).
4. Критична (екстремальна) ситуація як навчальна модель.
5. Технологія повного засвоєння.

Основні поняття і положення теми: модульні технології, метод згорнутих інформаційних структур, модульно-тьюторна система, кейс-метод, екстремальна ситуація, повне засвоєння.

Теми рефератів

1. Використання потенціалу кредитно-модульної системи у розв'язанні проблеми викладання навчальної дисципліни (за вибором).
2. Модульно-рейтингова система навчання як комплексний засіб оцінювання якості вищої освіти.
3. Запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ЗВО України.

Короткі теоретичні відомості

1. Системною складовою технологій відкритих систем навчання, коли студент сам вибирає модель навчання, розробляє програму розвитку своїх професійних вмінь і якостей, є метод згорнутих інформаційних структур. «Згортанням» знань є когнітивний процес, у результаті якого об'єкти (явища, процеси, відношення, тощо) узагальнюються у деяку цілісну розумову конструкцію на дуже обмеженій кількості подібних об'єктів.

Структура вивчення дисципліни передбачає три системні модулі: базовий, основний і розширений. Зміст базового модулю складають фундаментальні знання - основні поняття і положення навчальної дисципліни, її наукові методи і система вправ, яка виробляє навички вирішення відповідних завдань. Зміст основного модулю - вимоги державного стандарту з даної дисципліни. Розширений модуль складають: додатковий теоретичний матеріал; детально розроблені розділи курсу; вправи і завдання дослідницького характеру.

Етапи проектування і впровадження технології модульного навчання

Етапи проектування	Зміст етапу
--------------------	-------------

1. Інформаційно-аналітичний (ініціатива, стадія виявлення)	Вивчення внутрішнього іміджу: виявлення конкретних проблем і протиріч у вищому утворенні. Спостереження, аналіз, співбесіда, анкетування, опитування. Вивчення зовнішнього іміджу: виявлення стану об'єкта, аналіз, порівняльне зіставлення, узагальнення
2. Науково-дослідна діяльність	Вибір пріоритетів діяльності. Формулювання цілей і задач. Висування гіпотези і проектування результатів. Первинне формулювання проекту. Виявлення критеріїв (показників) ефективності. Дослідно-експериментальна робота
3. Дослідно-експериментальне підтвердження результативності проекту	Остаточне формулювання проекту. Написання тексту. Написання програми і механізму реалізації. Визначення внутрішніх взаємозв'язків. Запуск проекту. Зовнішнє партнерство. Моніторинг. Керування реалізацією проекту. Контроль і оцінка результативності впровадження проекту. Регулювання і корекція.

2. Суть модульно-тьюторної системи можна показати наступними позиціями: 1) кожен модуль (завершений блок інформації) має чітку структуру: вступна лекція, кілька дискусій чи практичних, на завершення - семінар чи конференція; 2) демократизм (студенти самі вибирають курс, вільно почувають себе у спілкуванні з викладачем, дискусії відбуваються у атмосфері психологічного комфорту, співвідношення викладачів і студентів від 1 : 2 до 1 : 6); 3) багатобальна система оцінювання не лише знань студентів, а й кожної їх діяльності щодо оволодіння знаннями та відпрацювання навичок професійної діяльності; 4) матеріальне та фінансове забезпечення індивідуального підходу.

3. Кейс-метод є технологією, що найбільш придатна для навчання студентів у вищій школі. Його сутність можуть ілюструвати шість основних ідей.

По-перше, мета навчання відрізняється від класичної схеми навчити, дати єдино «правильні», раз і назавжди визначені знання, вміння та навички. Навчальний процес орієнтований на усвідомлення не єдиної, а багатьох істин. По-друге, кейс-методу, на відміну від традиційних технологій, властивий демократичний характер процесу одержання знань. Головним у навчанні є не

оволодіння готовими знаннями, а їх вироблення в процесі співтворчості студента й викладача. По-третє, результатом застосування кейс-методу є не лише знання, а й професійні навички. По-четверте, технологія застосування кейс-методу є досить чіткою і простою. За певними правилами виробляється модель конкретної ситуації, яка має місце в реальній професійній практиці, та комплекс знань, практичних навичок, необхідних фахівцю для її вирішення. По-п'яте, перевагою кейс-методу є не лише отримання знань і формування практичних навичок, а й розвиток системи цінностей студентів, їх професійних позицій, життєвих установок, своєрідного професійного світосприймання. Пошосте, кейс-метод дає можливість досягти омріяної класиками педагогіки Школи Радості, отримати задоволення від пізнання нового.

Крім цього, кейс-технологія, як досить ефективна методика викладання, оптимально поєднує теоретичні знання студентів з умінням самостійно орієнтуватися в ситуації.

Кейс-технологія передбачає певні етапи, завдання, методи, форми роботи. Зокрема, виділяються такі етапи роботи: 1) «входження» і розуміння ситуації; 2) постановка діагнозу, з'ясування можливих причин появи симптомів; 3) визначення стратегічних питань і ключових проблем; 4) вироблення стратегічних альтернатив; 5) оцінювання і вибір альтернатив; 6) захист, обґрунтування рішення.

До кожного з цих етапів ставляться відповідні завдання: 1) уважно прочитати кейс, ознайомитися із ситуацією; 2) виявити проблему, узагальнити і проаналізувати інформацію; 3) розвинути гіпотези, уточнити проблеми їхньої ієрархії 4) сформулювати альтернативні рішення; 5) оцінити альтернативи, скласти перелік переваг і недоліків кожної з альтернатив, рекомендувати альтернативне рішення, якому надається перевага; 6) підтвердити продуктивність рішення, обґрунтувати переваги.

Методи роботи також відповідають вказаним етапам: 1) робити помітки на полях, підкреслювати; 2) робити зовнішній аналіз (галузевий аналіз, аналіз тенденцій, аналіз «вузьких місць») і внутрішній аналіз (коефіцієнтний аналіз, аналіз банкрутства, організаційний аналіз); 3) мозковий штурм; 4) вивчення і аналіз досвіду, дослідження, творчість, стратегічне планування; 5) аналіз дерева рішень; SWOT-аналіз; 6) розрахунок наслідків результатів реалізації альтернативи і пропозиції щодо контролю за нею, підготовка звіту і презентація результатів аналізу.

Щодо форм навчальної роботи за кейс-технологією, то на першому її етапі використовуються індивідуальні форми роботи; з другого по п'ятий - групові; на шостому етапі - як індивідуальні, так і групові форми роботи. Співвідношення цих форм роботи становить таку пропорцію - 30 : 50 : 20.

4. Подолання екстремальних ситуацій - творче завдання, що належить до більш високого ієрархічного рівня системи. Воно потребує пошуку оригінального рішення від студента та творчого підходу від викладача, оскільки такі рішення індивідуальні та неоднозначні. Несумісність екстремальної ситуації і повсякденності лежить в основі екстремальних технологій навчання.

У синергетиці складні системи розглядаються як неврівноважені, а врівноважені системи є випадковістю, що належить до стабільних періодів їх еволюції. Основні ознаки неврівноважених систем - нелінійність, незворотність, напрямок еволюції. Для неврівноважених систем характерні переломні стани, перехід через які веде до різких якісних змін процесів, що відбуваються в них, до зміни їх організації, що пов'язано із сучасним уявленням про розвиток.

Критичні ситуації можуть створювати еволюційні поштовхи, які ведуть до зміни особистості. Кожна наступна критична точка робить свій «внесок», свої зміни і до наступної ситуації особистість підходить в зміненому, збагаченому стані.

Проблема формування у «пам'яті» системи «інформаційної бази» індивідуального та колективного несвідомого вибору та самого ходу вибору, є основною проблемою навчання долати екстремальних ситуацій, а можливо, й однією з головних проблем забезпечення безпеки життєдіяльності.

Екстремальна ситуація, як навчальна модель не має альтернатив. Вона створює оптимальні умови для роботи свідомості з метою формування «інформаційної бази» несвідомого вибору, подібно до того як повноцінна їжа завжди дозволяє організму відбирати із запропонованої їжі все, що необхідно для здоров'я, для розвитку.

Метою екстремальних педагогічних технологій є зменшення імовірності психічних реакцій та їх наслідки у реальних гострих ситуаціях. Але без системи оперативного контролю за рівнем напруження регулюючих механізмів для запобігання напруження, механізмів пристосування у вищому навчальному закладі не обійтись.

Екстремальні педагогічні технології - спроба використання в педагогічній практиці «об'єднуючої сили» хаосу, можливостей «відкритих» систем до самоорганізації. Пропонується розвивати творчу ініціативу студента як необхідну умову його активної адаптації у зовнішньому середовищі шляхом пристосування зовнішніх умов до поставленої мети.

5. Вихідним моментом технології повного засвоєння є установка, що всі учні чи студенти здатні й повинні засвоїти необхідний навчальний матеріал.

Гуманність технології повного засвоєння полягає в тому, що, варіюючи

види завдань, форми їх подання, види допомоги студентам, можна домогтися досягнення всіма студентами заданого рівня обов'язкових критеріїв, без засвоєння яких неможливим є подальше повноцінне навчання і розвиток особистості, входження в культуру сучасного суспільства. Розбіжність навчальних результатів може мати місце поза освітнім стандартом, тобто освітнім мінімумом, над яким надбудовуються результати наступного диференційованого навчання.

Технологія повного засвоєння передбачає наступність етапів: 1) точне визначення еталону (критерію) засвоєння теми; 2) підготовка перевірочних робіт - тестів; 3) поділ навчального матеріалу на окремі фрагменти; 4) визначення результатів (критеріїв), яких слід досягти в ході навчання; 5) вибір методів вивчення матеріалу, складання навчальних завдань; 6) вироблення альтернативного додаткового матеріалу та матеріалу для проведення корекції з кожного тестового питання.

Ключовим моментом технології повного засвоєння є точне визначення і формулювання еталона (критерію) повного засвоєння (згідно вимог програми і загального стандарту).

Серед найбільш важливих функцій навчальної мети можна виділити: конструювання - передбачає прогнозування і планування навчального процесу, поділ певної загальної мети на окремі структурні компоненти; відбору оптимального змісту, адекватного визначеним цільовим орієнтирам; технологічну функцію - передбачає визначення методів, прийомів, адекватних меті; перспективи розвитку - бачення системи цілей дає можливість студентам орієнтуватися в майбутній діяльності, бачити її системно, у структурних зв'язках і ієрархії змістовних елементів.

Завдання до теми

1. Проаналізувати зміст основних документів кредитно-модульної системи організації навчального процесу.
2. Розробіть кейс з одної з тем з педагогіки вищої школи

Контрольні питання:

1. У чому полягають особливості застосування методу згорнутих інформаційних структур?
2. Охарактеризуйте модульно-тьюторну систему підготовки фахівців.
3. Дайте характеристику кейс-технології.
4. Як етапи, завдання, методи, форми роботи передбачає кейс-технологія.
5. Охарактеризуйте особливості екстремальної ситуації як навчальної моделі.
6. У чому полягає мета екстремальних педагогічних технологій?
7. У чому полягає сутність технології повного засвоєння?
8. Які етапи передбачає технологія повного засвоєння?

Література: [1; 2; 4; 8; 9;12; 13; 17; 19; 20].

Семінарське заняття 10

Тема 10 Евристичне навчання як освітня технологія

План

1. Вступні зауваження до характеристики дослідницького (евристичного) навчання.
2. Основні принципи, зміст та засоби дослідницького (евристичного) навчання.
3. Варіанти технологій навчання, заснованих на навчальному дослідженні студента.
4. Педагогічні технології, форми і методи евристичного навчання.
5. Переваги і перспективи дослідницького навчання

Основні поняття і положення теми: евристичне навчання, навчальне дослідження, творчо-пошукові завдання, дидактична евристика, дослідницька модель

Теми рефератів

1. Психолого-педагогічні умови формування пізнавальної діяльності студентів ЗВО
2. Моделі навчання як дослідження у викладанні гуманітарних дисциплін.

Короткі теоретичні відомості

1. Сутність технології дослідницького (евристичного) навчання полягає в тому, щоб побудувати навчальне пізнання як систему завдань і розробити алгоритм дії студента. Технологія має на меті, по-перше, допомогти студенту усвідомити проблемність пропонованих завдань (зробити проблемність наочною), по-друге, вирішення проблемних ситуацій зробити значимим для нього, по-третє, навчити його бачити й аналізувати проблемні ситуації, виділяти проблеми і завдання.

Репродуктивні завдання вирішуються на основі виконання певної програми, яка складається з елементарних кроків, заданих у словесній формі. Основою для вирішення творчо-пошукових завдань є поєднання логічного аналізу й інтуїції. Інтуїція - здатність знаходити істину без попереднього логіко-евристичного міркування. Вона пов'язана як із власним досвідом, так і з вродженими задатками. Система евристичного навчання, яке базується на відповідних дидактичних основах, називається дидактичною евристикою або теорією евристичного навчання.

Основною характеристикою евристичного навчання є створення студентами освітніх продуктів у сфері навчальних предметів (у даному випадку з економічної історії), а також побудова індивідуальних траєкторій у кожній із освітніх галузей.

Освітня продукція є, по-перше, матеріалізованими результатами діяльності студента у вигляді суджень, текстів, малюнків, по-друге, зміна його особистісних якостей, які розвиваються під час навчального процесу.

Творча самореалізація студента розкривається за допомогою трьох взаємозв'язаних цілей: створення освітньої продукції (у даному випадку з економічної історії); засвоєння базового змісту через співставлення з досягнутими власними результатами; побудові індивідуальної освітньої траєкторії.

До когнітивних якостей, які необхідні студенту для пізнання зовнішнього світу, належать: допитливість, зацікавленість, проникливість, аналітичність, синтетичність, вміння бачити причини і наслідки економічних проблем, схильність до експерименту тощо; до креативних - захоплення, натхнення, уява, інтуїція, неординарність, винахідливість, відчуття новизни, незалежність, схильність до розумного ризику, прогностичність тощо; до методологічних - вміння ставити мету і стійкість в її досягненні, творення норм, схильність до планування, комунікабельність, бачення смислу, рефлексивність, самопостереження, самоаналіз, самооцінка тощо.

2. Принципи дидактичної евристики, в яких виражені нормативні основи організації цілісного процесу евристичного навчання: особистісного формування цілей студента; вибору індивідуальної освітньої траєкторії; метапредметних основ змісту освіти; продуктивності навчання; принцип первинності освітньої продукції студента; ситуативності і супроводжуючого навчання.

Зміст евристичної освіти поділяється на дві частини: інваріантну, задану зовні, яку слід засвоїти студентам, і варіативну, яку кожний студент створює в процесі навчання. До інваріантної частини належить: первинна освітня сфера; набір фундаментальних освітніх об'єктів; культурно-історичні аналоги вирішення проблем освітніх об'єктів.

Варіативна частина евристичної освіти створюється студентами в результаті пізнання фундаментальних освітніх об'єктів, в ході реалізації значимих для них цілей, програм, проблем і видів праці.

В евристичному навчанні освітній продукт оцінюється за тим, наскільки він відрізняється від заданого, чим більше наукової і культурної новизни, тим вищою є оцінка праці студента.

Студенти, створюючи індивідуальні освітні продукти пізнання об'єктів, моделюють на рівні свого розвитку аналогічні явища «великої» науки чи якоїсь іншої сфери діяльності «зрілих професіоналів».

Програма евристичного типу має наступну структуру: сенс освіти у даній освітній галузі; основні напрямки навчання; мета й завдання курсу;

фундаментальні освітні об'єкти, важливі проблеми курсу; культурно-історичні аналоги; другорядний тематичний зміст; пріоритетні для розвитку особистості студента; перелік відповідних видів діяльності студентів; індивідуальні програми окремих студентів; передбачувані теми творчих робіт студентів; форми рефлексії, контролю і оцінки освітніх результатів.

Підручник евристичного типу складається відповідно до двох типів змісту евристичного навчання - інваріантного і варіативного. Він складається з блоків (модулів), які можна доповнювати чи змінювати в ході навчання. До змісту кожного блоку входить: розділ чи тема, яка містить матеріал, згрупований навколо фундаментальних освітніх об'єктів; набір вузлових проблем різного типу й передбачені завдання з даної теми; кращі роботи студентів минулих років разом з текстом вчених і спеціалістів з цих же тем; завдання і вправи; нові роботи студентів, кращі з яких є окремими частинами блоку (модулю). Студенти можуть самостійно поповнювати такий електронний підручник своїми роботами.

Особливість технологій евристичного навчання полягає в її варіативності, яка досягається за допомогою технологічної карти навчання, системи форм і методів, а також методики організації евристичних освітніх ситуацій. Технологічна карта складається з баз даних з наборами навчальних цілей, критеріями оцінки їх досягнення, формами, методами, засобами, прийомами навчання, зразками індивідуальних освітніх програм і способів їх створення.

Основною технологічною одиницею евристичного навчання є навчальна ситуація, організована викладачем, чи та, що виникла спонтанно.

3. На думку вчених навчальний процес має послідовно складатися з узагальнених етапів:

1. Постановка проблеми, пошук її формулювання з різних точок зору.
2. Пошук фактів для кращого розуміння проблеми, можливостей її розвитку.
3. Пошук ідей одночасно з активізацією сфери несвідомого й підсвідомості; оцінка ідей відкладається до того часу, доки вони не висловлені й не сформульовані студентами.
4. Пошук рішень, коли висловлені ідеї аналізуються, оцінюються; для втілення розробки добираються кращі з них.
5. Пошук таких шляхів, що забезпечать визнання знайденого рішення іншими.

Систематизований огляд моделей навчання як досліджень, які використовуються у викладанні природничих та гуманітарних предметів на різних ступенях освіти, мають спільне й відмінне.

Дослідницька модель Гоулсона, яка має ще назву «моделі трьох запитань», застосовується до поточних подій. **Дослідницька модель Зухмана** складає три розділи: планування дослідницької діяльності; виконання

дослідницької; оцінка дослідницької діяльності. **Дослідницька модель Бейєра** зведена до п'яти розділів і має такий вигляд: визначення проблеми; відпрацювання можливих варіантів вирішення проблеми; перевірка гіпотез, передбачень; вироблення кінцевого висновку; застосування висновку. **Дослідницька модель Нельсона** передбачає також п'ять послідовних дій: визначення й формулювання суті проблеми; висунення гіпотези; збір і оцінка даних; перевірка гіпотези, передбачуваний висновок і прийняття рішення. Подібною їй є дослідницька модель Джойса, яка також пропонує п'ять послідовних дій, але двома фазами. **Дослідницька модель Микаеліса** містить: визначення проблеми; висунення гіпотези або проблем, що спрямовують подальше вивчення; вибір джерел інформації; аналіз і синтез даних зі знайдених джерел; організація даних для відповіді на поставлені запитання й перевірки гіпотези; інтерпретація даних відносно до соціальних, економічних і політичних процесів. **Дослідницька модель Фентона** містить сім послідовних кроків: бачення проблеми на основі існуючих даних; формулювання гіпотез; розуміння логічних наслідків гіпотез; збір даних з метою перевірки гіпотез; аналіз, оцінка й інтерпретація даних; оцінка гіпотез стосовно зібраних даних; формулювання узагальнень чи висновків. **Дослідницька модель Хувера**, яка також складається із семи алгоритмічних дій, передбачає: усвідомлення і постановку проблеми; з'ясування спірних питань; планування і вироблення навчальних дій; збір даних; повідомлення процедур; пропонування узагальнень; оцінку проведеного дослідження. **Дослідницька модель Голдмарка** містить: визнання необхідності дослідження; формулювання гіпотези; збір даних; аналіз альтернативних гіпотез; визначення критеріїв; визначення ціннісних орієнтацій та вихідних передбачень; дослідження процесу дослідження.

Основою моделі **Дж. Шваба** є орієнтація на наукове дослідження як зразок для побудови навчання, розуміння того, що ідеї науки можна повноцінно засвоїти лише у контексті їх виникнення, що й обумовлює подальші дослідження; відповідно в ході навчання наукова дисципліна є дослідженням.

Усний і письмовий виклад матеріалу у межах дослідницького підходу підкреслює відносність існуючих знань; у викладі присутня історія наукових відкриттів. Дослідницькими завданнями є проблеми, на які відсутні відповіді у тексті підручника. Згідно правил проведення дослідження будуються і лабораторні роботи.

Завдання викладача полягає не в ілюстрації логіки експерименту, а в наданні студентам можливості висувати різні передбачення.

Загальна послідовність кроків реалізації моделі експериментального дослідження є такою:

1. Ознайомлення студентів із предметною галуззю, змістом дослідження,

методами пізнання.

2. Формулювання проблеми, зіткнення студентів із труднощами у проведенні дослідження. Труднощі можуть стосуватися пошуку даних, їх інтерпретації, планування і проведення експерименту, побудови висновків тощо.
3. Викладач спонукає студентів до пошуку можливих рішень так, щоб вони яскраво відчували труднощі проведення дослідження.
4. Викладач пропонує студентам намітити способи подолання цих труднощів, переглянути свої підходи до дослідження, планування експерименту, пошук даних, їх організацію, побудову висновків тощо.
5. Студенти реалізують свій власний спосіб побудови дослідницьких процедур.

Відправним моментом **моделі систематичного збору даних Дж. Зухмана** є парадоксальна ситуація, яка породжує пізнавальний конфлікт. Від усвідомлення проблеми у результаті пізнавального конфлікту студенти переходять до збору й аналізу даних, висунення й перевірки гіпотез. **Модель «навчання дослідженню» спрямована на засвоєння досвіду систематичного дослідження.** Після висунення, вироблення й перевірки гіпотез, викладач проводить ретроспективний аналіз спільного дослідження. У цілому модель містить такі **кроки-етапи**:

- Зіткнення з проблемою. Викладач пояснює правила взаємодії, вводить ситуацію пізнавального конфлікту.
- Збір даних - «верифікація» (підтвердження фактичних даних). Студенти проводять збір необхідних даних про об'єкти та явища.
- Збір даних - експериментування.
- Побудова пояснення.
- Аналіз ходу дослідження.

У моделі «навчання дослідженню» формуються дослідницькі навички, досвід дослідження як метод і сутність наукового пізнання, навчання сприяє не суто засвоєнню знань як узагальнень, прийнятих у даний момент, а й оволодінню самим процесом, у якому створюються й перевіряються дані узагальнення.

Структура діяльності студента щодо вирішення творчо-пошукових завдань може бути наступною:

1. Аналіз суті завдання: а) усвідомлення завдання; б) актуалізація й організація знання; в) перекодування завдання (креслення, схематичний запис тощо); г) формулювання нового завдання.
2. Усвідомлення проблемності (суперечливості) завдання, формулювання проблеми.
3. Пошук плану рішення: висунення гіпотези; доказ гіпотези; складання розгорнутого плану рішення.

4. Втілення рішення: реалізація послідовних дій згідно плану; доведення того, що результат задовольняє вимоги завдання.
5. Ретроспективний аналіз завдання (рефлексія);

Технологізація навчання вирішенню завдань передбачає чітке розуміння педагогом тих умінь, якими повинні оперувати студенти, щоб навчитися вирішувати завдання. Кожен навчальний предмет у вищому навчальному закладі може бути системою пізнавальних задач.

Уміння студентів формулювати проблему є найбільш необхідним, відправним у засвоєнні дослідницької навчальної діяльності. Досвід студента є важливим джерелом навчального пізнання.

Дослідницька орієнтація навчання передбачає власний досвід студента, який організував педагог. Мета навчання - розвивати у студентів можливість творчо засвоювати новий досвід.

Основою такого засвоєння є цілеспрямоване формування творчого й критичного мислення, досвіду та інструментарію навчально-дослідної діяльності, рольового та імітаційного моделювання, пошуку й визначення особистих сенсів та ціннісного ставлення. Хід і результати навчання набувають особистісного характеру.

4. Евристичні заняття відрізняються від традиційних тим, що передбачають створення студентами власних освітніх продуктів організаційно-діяльнісного, когнітивного і креативного типів. Організаційно-діяльнісні заняття: формування мети нормотворчості, розробки й захисту індивідуальних освітніх програм, рецензування, самооцінка, рефлексія. Заняття когнітивного типу: дослідження об'єкта, конструювання понять (правил, закономірностей, гіпотез, теорій, картини світу), робота з культурно-історичними аналогами, метапредметне заняття, заняття-концепт. Заняття креативного типу: фантазія, пошукове, прогностичне, наукова (історична, економічна, технічна, художня, педагогічна, образна тощо) творчість, символотворчість, співставлення задач, «змінювання» історії, евристична ситуація, захист творчих робіт.

Специфіка запропонованих систем евристичних занять полягає в тому, що всі вони застосовуються як особливі технології, які здійснюються поза традиційною лекційно-семінарською системою. Кожна з них потребує особливої організації навчання протягом декількох днів або всього семестру.

Одним з критеріїв ефективності експериментальної методики є якість і кількість навчального продукту, що створюється студентами та викладачами. У студентів - це індивідуальні і колективні творчі роботи різних рівнів і типів, індивідуальні освітні програми, рефлексивні тексти та тексти для самоконтролю. У викладачів - авторські курси, програми, методичні тексти і розробки, якісні характеристики досягнень студентів, освоєні технології

навчання.

5. Дослідницьке навчання докорінно відрізняється від традиційного. Наведемо ці основні відмінності.

- Студент самостійно оволодіває основними поняттями та ідеями, а не отримує їх у готовому вигляді від викладача.
- Вивчення наук передбачає створення таких ситуацій, які надають студентам можливості ознайомлення з уявленнями, поняттями і в той же час вимагають від них самостійно встановлювати, знаходити ці поняття на пропонувані прикладах.
- Ознайомлення з науковими уявленнями має містити альтернативні точки зору, недостатні пояснення, сумніви щодо достовірності висновків.
- Студентам належить провідна роль у прийнятті рішення щодо вибору способів роботи з вивчуваним матеріалом.
- Матеріали лабораторних робіт змушують студентів висувати ідеї, альтернативні тим, які вони вивчають за підручниками.
- Студенти стикаються із новими явищами, уявленнями, ідеями у лабораторних дослідженнях, перш ніж вони будуть запропоновані викладачем.
- У лабораторних дослідженнях студентам надається можливість самостійно планувати свої дослідження, визначати його аспекти, передбачати можливі результати.
- Кожен студент самостійно вивчає, описує й інтерпретує ті матеріали та спостереження, які він на рівні з усіма отримує у процесі навчального дослідження.
- З метою вивчення правил (чи законів) студентів слід знайомити із прикладами, з яких це правило (чи закон) можна вивести самостійно, без викладача.
- Студенти піддають сумніву висунуті уявлення, ідеї, правила, залучають до пошуку альтернативні інтерпретації, які вони самостійно формулюють, обґрунтовують і висловлюють у зрозумілій формі.

Дослідницьке (евристичне) навчання передбачає дотримання наступних положень:

1. Рівень розвитку уміння ставити мету навчання студентами є одним з обов'язкових стандартів, що підлягають контролю і оцінюванню.
2. Об'єктами креативної діяльності студента стають фундаментальні освітні об'єкти.
3. Методологічним стандартом навчального процесу є рефлексивна діяльність студентів і викладачів у процесі навчання.

Технології дослідницького (евристичного) навчання підсилюють креативну складову вищої освіти, сприяють виробленню навчальних курсів і дисциплін пошукового типу, конструюванню інтерактивних комп'ютерних

навчаючих засобів і телекомунікаційних технологій.

Завдання до теми

1. Розробіть ментальні карти(рукописні чи з використанням комп'ютерного програмного засобу) для реалізації методу «Збір ідей (думок) за допомогою ментальних карт

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте сутність евристичного навчання.
2. Назовіть дослідницького навчання.
3. Розкрийте сутність змісту та засобів евристичного навчання
4. Назовіть варіанти технологій навчання, заснованих на навчальному дослідженні студента.
5. Дайте характеристику педагогічним технологіям евристичного навчання.
6. Охарактеризуйте форми і методи дослідницького навчання.
7. У чому полягають переваги і перспективи дослідницького навчання?

Література: [1; 2; 3; 4; 7; 9; 10; 13; 15; 16; 20].

Семінарське заняття 11

Тема 11 Імітація в освітніх технологіях

План

1. Особливості імітаційних технологій навчання
2. Принципи імітаційних технологій навчання.
3. Ігрові технології навчання
4. Соціально-психологічний тренінг як технологія навчання.
5. Дискусійні технології навчання.
6. Варіанти технологій навчання у співробітництві

Основні поняття і положення теми: імітаційні технології навчання; навчальні ігри; ігрові технології; соціально-психологічний тренінг; навчальна дискусія; навчання в команді.

Короткі теоретичні відомості

1. Імітаційні технології навчання здебільшого називають технологіями «активного навчання». Але ця назва не відбиває їх специфіки, тому що досягнення активності студентів є метою будь-якої технології. Специфіка ж імітаційних технологій полягає у моделюванні в навчальному процесі взаємин і умов реального життя.

Завдяки імітаційним технологіям навчання вдається уникнути вказаних недоліків традиційного навчання. Це забезпечують такі особливості імітаційних

технологій навчання як навчання в діяльності (замість вербального навчання), організація колективної діяльності мислення та використання групи, як засобу розвитку індивідуальності. Спеціально організована навчальна діяльність розвиває у студентів вміння спілкуватися, мислити, розуміти явища, здатність до рефлексії й практичної дії. За допомогою рефлексії знання краще узагальнюються, закріплюються в схемах і знакових формах, переходять із зовнішнього плану у внутрішній план дії студентів. Використання групи (колектив є вищою формою розвитку групи) як засобу розвитку студента вимагає від викладача знання законів колективної діяльності, механізмів формування групи (команди), принципів вияву лідерів, траєкторій життєдіяльності референтних груп, наукових основ гармонізації групових і індивідуальних інтересів тощо.

Таким чином, сутністю імітаційних технологій навчання є побудова навчальної діяльності через формування й розвиток у студентів ціннісних орієнтацій, взаємин, культури спілкування, культури мислення, методів діяльності (планування, прогноз, аналіз, рефлексія). При цьому необхідною є організація життєдіяльності груп (колективів), у процесі якої відбувається засвоєння існуючої культури, розвиток як особистості, так і груп.

2. Організація ефективного навчання студентів, цілісний розвиток їх особистості шляхом застосування імітаційних технологій навчання передбачає дотримання певних **принципів**.

Принцип проблемності:

- побудова навчання не на готових рішеннях, а групове (колективне) вирішення системи навчальних проблем.

Принцип особистісної взаємодії:

- залучення учасників навчального процесу в спільне «проживання» навчально-пізнавальних і емоційно-моральних ситуацій на основі власних позицій кожного суб'єкта навчання.

Принцип єдності розвитку:

- повноцінний розвиток кожного студента здійснюється не тільки в процесі взаємодії з педагогом, а й у ході спілкування з багатьма людьми.

Принцип самонавчання:

- орієнтацію технології на індивідуалізацію діяльності кожного учасника навчання на основі оперативної регулярної самооцінки, самоконтролю.

3. Навчальні ігри є синтезом релаксопедичних підходів (зняття бар'єрів, психологічної скрутості) й імітаційних проблемних ситуацій, зокрема конфліктних, у яких учасники виконують відведені їм соціальні ролі відповідно до поставленої мети. Широко практикуються пізнавальні імітаційні ігри та ігри пошукового характеру,

результатом яких повинні бути реальні проекти перетворень, дослідження і висновки зі спірних проблем. Безпосереднє емоційне заглиблення у ситуацію, змагання і колективізм у пошуку кращих рішень, можливість широкого варіювання ситуацій, оволодіння новими методиками безпосередньо в модельованій діяльності, у процесі ділового спілкування, тренування інтуїції і фантазії, розвиток імпровізаційних можливостей і уміння швидко реагувати на зміну обставин зробили метод навчальних ігор дуже популярним.

Застосовуються декілька **видів ігор** - *організаційно-діяльнісні, рольові, ділові, пізнавально-дидактичні тощо.*

Організаційно-діяльнісна гра (прийнята абревіатура - ОДГ) передбачає організацію колективної діяльності мислення на основі розгортання змісту навчання у вигляді системи проблемних ситуацій і взаємодії всіх суб'єктів навчання в процесі аналізу даних ситуацій. Завданням керівника гри є «зробити» групу одиницею навчального процесу, але за умови збереження особисто Рольові ігри характеризуються наявністю завдання чи проблеми і розподілом ролей між учасниками для їх вирішення.

Ділові ігри є імітаційним моделюванням реальних механізмів і процесів. Це форма відтворення предметного і соціального змісту якої-небудь реальної діяльності (професійної, соціальної, політичної, технічної тощо). Необхідні знання засвоюються учасниками гри в реальному для них процесі інформаційного забезпечення ігрових дій, у формуванні цілісного образу тієї чи іншої реальної ситуації.

Пізнавально-дидактичні ігри створюють ситуації, коли студент залучається у незвичайний ігровий контекст. Вирізняються дидактичні ігри, побудовані на зовнішній цікавості, й ігри, що вимагають дій у тих сферах діяльності, яка вивчається.ї позиції кожного.

Ігрові технології є організаційними формами педагогічного процесу, яка дозволяє органічно впливати на особистісний і професійний розвиток практично всіх студентів. Розвиваючий ефект гри визначається сприятливою атмосферою, у яку потрапляють її учасники. Перш за все, це прекрасна можливість для активної особистісної взаємодії і самовизначення.

Останнім часом соціально-психологічний тренінг використовується у різних сферах діяльності людей, у тому числі й у навчанні студентів - майбутніх професіоналів. Це пояснюється тим, що він дає змогу за короткий проміжок часу вирішити завдання інтенсивного формування та розвитку професійних навичок та вмінь студентів. **Соціально-психологічний тренінг** в найбільш широкому розумінні є практикою психологічного впливу, яка використовується на методах групової роботи. У ході проведення соціально-психологічного тренінгу студенти оволодівають конкретними соціально-психологічними

знаннями, відбувається корекція поведінки особистості, формуються навички спілкування, розвиваються рефлексорні здібності (наприклад, здатність аналізувати ситуацію і власну поведінку), уміння реагувати на ситуацію та швидко перебудовуватися в різних умовах.

У процесі соціально-психологічного тренінгу можливі зміни стереотипів, які вже склалися в студентів групи і які заважатимуть їм вирішувати нестандартні ситуації у майбутній професійній діяльності.

Проведення соціально-психологічного тренінгу базується на певних принципах, зокрема: представлення свого «Я» кожним студентом, активності на заняттях, відкритого зворотного зв'язку, «тут і тепер» тощо. Зміст цих принципів досить детально розкривається у науковій літературі. Саме дотримання цих принципів у процесі тренінгу є важливою умовою його ефективності.

У професійній підготовці студентів соціально-психологічний тренінг є досить важливою технологією навчання. Найбільш оптимальним є соціально-психологічний тренінг, у якому застосовується метод ділової гри. Його особливістю є відтворення предметного та соціального змісту професійної діяльності. Таке відтворення досягається через ігрове імітаційне моделювання та вирішення професійно орієнтованих ситуацій, причому використовується індивідуальна та групова діяльність учасників.

5. Навчальну дискусію як технологію навчання у вищій школі слід використовувати хоча б тому, що вона має великі можливості для формування й розвитку комунікативної та дискусійної культури студентів. Оскільки дискусія є діалогічною за своєю суттю, її застосування сприяє розвитку критичного мислення, прилученню студентів до культури демократичного суспільства. Декілька останніх десятиліть минулого тисячоліття ознаменовані все частішим застосуванням навчальних дискусій у багатьох країнах. В Україні дискусія як метод обговорення й вирішення спірних питань та правила її ведення стала новим «предметом вивчення» викладачами.

Провідні світові психолого-педагогічні дослідження й розробки містять цікавий матеріал для роздумів і власних пошуків, розглядають дискусію як важливу складову частину навчання не лише у вищому навчальному закладі, а й середній школі. Сучасна педагогіка використання дискусій у навчанні вивчає і практично розробляє у контексті психологічних досліджень навчальної діяльності, у контексті діалогічної побудови змісту й технологій навчання у школі «діалогу культур», розглядає її як один з аспектів педагогічного спілкування.

Незважаючи на глибокий психологічний аналіз можливостей діалогової взаємодії у навчанні, інструментарій дискусії як способ освітнього процесу

розроблений недостатньо. Тому викладач зовсім не впевнений, що дискусія вийде сама собою. Більшість викладачів фактично замінюють самоорганізацію студентів прямим управлінням. Намагання зробити обговорення чітким, логічним, «компактним» часто веде до своєрідного виродження дискусії, заміни її запитаннями викладача й відповідями студентів. Зважаючи на це, розглянемо суть навчальної дискусії, дидактичні цілі, типи й форми дискусій, особливості підготовки, початку й ходу дискусії, керування нею. Головними рисами навчальної дискусії є те, що вона є цілеспрямованим і упорядкованим обміном ідеями, судженнями, думками у групі заради пошуку істини, коли кожний із присутніх по-своєму бере участь в організації цього обміну ідеями. Цілеспрямованість дискусії не є її підпорядкування завданням, зрозумілим і важливим лише для викладача, а й зрозуміла кожному студенту спрямованість до пошуку нового знання-оцінки, знання-орієнтиру для наступної самостійної роботи.

6. Головною ідеєю навчання у співробітництві є навчання студентів у групі, а не просто спільне виконання чогось усіма. Серед варіантів технологій навчання у співробітництві виділимо навчання в команді та його різновиди, технологію кооперативного навчання Елліота Аронсона, «Навчаємося разом» Девіда і Роджера Джонсон, технологію організації дослідницької роботи студентів у групах Шломо Шарана.

Навчання в команді (StudentTeamLearning- STL), як варіант технології навчання у співробітництві був розроблений в Університеті Джона Хопкінса. Більшість варіантів технологій навчання у співробітництві так чи інакше використовують його ідеологію. Є два варіанти роботи в команді (STL), які можна використати у вищій школі: спільне навчання в малих групах і навчання в командах на основі гри, турніру.

Організація навчання в малих групах передбачає групу студентів з чотирьох осіб різного рівня навченості й різної статі. Викладач організовує роботу, з точки зору психології, з формування орієнтованої основи дій для кожного студента. Групам дається певне завдання і необхідне забезпечення. Завдання виконується або частинами, і кожен студент зайнятий своєю частиною, коли кожне завдання виконується по черзі кожним студентом. При цьому виконання завдання коментується студентом (вголос) і контролюється всією групою. Організація групових дискусій, процес роботи над проектами ставить пізнавальну діяльність на чільне місце у самостійній колективній діяльності студентів. Досягнуті успіхи впливають на результат групової і колективної роботи, вбираючи у себе підсумки роботи всіх членів групи, усього колективу. Кожен студент скористається знаннями, які отримав у ході самостійної роботи й роботи в команді, під час узагальнення результатів, їх

обговорення й ухвалення загального рішення, виконання наступних завдань.

Спільна мета, індивідуальна відповідальність і рівні можливості успіху лежать в основі технологій навчання у співробітництві, а не в змаганні. Індивідуальна відповідальність означає, що успіх усієї команди (групи) залежить від внеску кожного учасника, що передбачає допомогу членів команди один одному. Рівні можливості передбачають, що кожен студент має удосконалювати свої власні досягнення. Психологічні дослідження підтверджують, що коли оцінюються зусилля студентів в групі для досягнення загального результату, то мотивація в усіх стає набагато вищою.

Завдання до теми

1. Підготуйте доповіді-презентації за темами:

- Особливості імітаційних технологій навчання.
- Принципи імітаційних технологій навчання.
- Ігрові технології навчання.
- Соціально-психологічний тренінг як технологія навчання.
- Варіанти технологій навчання у співробітництві.

2. Розробіть власний приклад застосування:

- імітаційної технології навчання;
- ігрової технології навчання;
- соціально-психологічного тренінгу;
- дискусійної технології навчання

Контрольні питання:

1. У чому полягають особливості імітаційних технологій навчання?
2. Розкрийте сутність принципів імітаційних технологій навчання.
3. У чому полягає сутність ігрових технологій навчання?
4. Дайте характеристику соціально-психологічному тренінгу як технології навчання.
5. Розкрийте сутність дискусійних технологій навчання.

Література: [1; 2; 3; 4; 7; 9; 10; 13; 15; 16; 20].

3 ТЕМИ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ПРОЄКТІВ

1. Розкрийте технологію евристичного навчання.
2. Проаналізуйте особистісно-орієнтовані технології навчання.
3. Метод проєктів як засіб активізації пізнавальної та дослідницької діяльності.
4. Інтерактивні методи навчання у вищій школі.
5. Сучасні технології навчання: предметно-орієнтовані технології навчання.
6. Сучасні технології навчання: особистісно-орієнтовані технології

навчання.

7. Проаналізуйте технологію педагогічних майстерень.
8. Розкрийте технологія педагогічного процесу за С. Д. Шевченко.
9. Проаналізуйте технологію концентрованого навчання.
10. Розкрийте технологію повного засвоєння (за матеріалами М. В. Кларін).
11. Визначте технологію навчання як навчального дослідження.
12. Розкрийте технологію евристичного навчання.
13. Розкрийте технологію колективної мислєдіяльності.
14. Класифікація технологій. Загальна характеристика гуманітарних технологій.
15. Особливості гуманітарних педагогічних технологій.
16. Активні методи і форми навчання – елементи інтерактивної технології.
17. Інформаційні технології навчання вищої школи.
18. Розкрийте технології дистанційного навчання.
19. Модульні технології як відкриті технології навчання.
20. Визначте імітаційні технології навчання
21. Особливості технологічного підходу до навчання.
22. Розкрийте таксономію цілей навчання Б.Блума.
23. Розкрийте теорію множинності інтелекту Г.Гарднера
24. Історія виникнення технологічного підходу в освіті.
25. Освітні і педагогічні технології.
26. Теоретичні основи педагогічної технології та її класифікації.
27. Розкрийте інтерактивні технології навчання.
28. Проаналізуйте ігрові технології навчання.
29. Соціально-психологічний тренінг як технологія навчання.
30. Проаналізуйте дискусійні технології навчання.
31. Розкрийте технологію евристичного навчання.
32. Проаналізуйте особистісно-орієнтовані технології навчання.
33. Метод проектів як засіб активізації пізнавальної та дослідницької діяльності.
34. Інтерактивні методи навчання у вищій школі.
35. Охарактеризуйте предметно-орієнтовані технології навчання.
36. Проаналізуйте технологію педагогічних майстерень.
37. Розкрийте технологія педагогічного процесу за С. Д. Шевченко.
38. Проаналізуйте технологію концентрованого навчання.
39. Розкрийте технологію повного засвоєння.
40. Охарактеризуйте технологію навчання як навчального дослідження.
41. Розкрийте технологію евристичного навчання.
42. Розкрийте технологію колективної мислєдіяльності.

43. Розкрийте класифікацію технологій.
44. Здійсніть загальну характеристику гуманітарних технологій.
45. Розкрийте особливості гуманітарних педагогічних технологій.
46. Охарактеризуйте активні методи і форми навчання як елементи інтерактивної технології.
47. Охарактеризуйте інформаційні технології навчання вищої школи.
48. Розкрийте сутність технології дистанційного навчання.
49. Проаналізуйте модульні технології як відкриті технології навчання.
50. Охарактеризуйте імітаційні технології навчання
51. розкрийте особливості технологічного підходу до навчання.
52. Охарактеризуйте таксономію цілей навчання Б. Блума.
53. Розкрийте теорію множинності інтелекту Г. Гарднера
54. Історія виникнення технологічного підходу в освіті.
55. Здійсніть порівняльний аналіз освітніх і педагогічних технологій.
56. Розкрийте теоретичні основи педагогічної технології та її класифікації.
57. Охарактеризуйте інтерактивні технології навчання.
58. Проаналізуйте ігрові технології навчання.
59. Соціально-психологічний тренінг як технологія навчання.
60. Проаналізуйте дискусійні технології навчання.
61. Дайте загальну характеристику інформаційних технологій навчання.
62. Розкрийте переваги гіпертексту й електронного підручника над традиційним підручником.
63. Охарактеризуйте особливості застосування комп'ютерних технологій як інструментів пізнання.
64. Розкрийте взаємозв'язок комп'ютеризації і розвитку креативності студента.
65. Охарактеризуйте дидактичні можливості інформаційних технологій.
66. Особливості застосування інформаційних технологій навчання у вищій школі.
67. Дайте характеристику особливостей технологій дистанційного навчання.
68. Проаналізуйте використання комп'ютерних телекомунікацій у вищій освіті.
69. Охарактеризуйте особливості проектування і реалізації навчання у мережі Інтернет і Інтранет.
70. Принципи дистанційної освіти.
71. Проаналізуйте можливості повного переходу вищої школи на технології дистанційного навчання.
72. Охарактеризуйте напрямки досліджень можливостей дистанційного навчання.

73. Розкрийте сутність методу згорнутих інформаційних структур.
74. Охарактеризуйте модульно-тьюторну систему підготовки фахівців.
75. Дайте характеристику технології ситуаційного навчання (кейс-методу).
76. Охарактеризуйте критичну (екстремальну) ситуацію як навчальну модель.
77. Розкрийте технологію повного засвоєння.
78. Дайте загальну характеристику дослідницького (евристичного) навчання.
79. Охарактеризуйте основні принципи, зміст та засоби дослідницького (евристичного) навчання.
80. Проаналізуйте варіанти технологій навчання, заснованих на навчальному дослідженні студента.
81. Розкрийте форми і методи евристичного навчання.
82. Проаналізуйте переваги і перспективи дослідницького навчання
83. Розкрийте сутність методу проектів.
84. Розкрийте таксономію цілей навчання.
85. Проаналізуйте шляхи формування педагогічної майстерності і підвищення рівня професіоналізму викладача вищої школи.
86. Охарактеризуйте психологічні передумови запровадження сучасних інформаційних технологій у навчальний процес вищої школи.
87. Використання потенціалу кредитно-модульної системи у розв'язанні проблеми викладання навчальної дисципліни (за вибором).
88. Охарактеризуйте психолого-педагогічні умови формування пізнавальної діяльності студентів ЗВО.
89. Модульно-рейтингова система навчання як комплексний засіб оцінювання якості вищої освіти.
90. Охарактеризуйте новітні форми професійної педагогічної комунікації як важливий компонент інтеграції української вищої школи до європейського освітнього простору.

4 МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО КОНСПЕКТУВАННЯ РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Вивчення рекомендованої літератури передбачає конспектування основних думок, викладених автором у монографії, посібнику, підручнику чи науковій статті. Складання конспекту необхідно вести обдуманно, охайно, чітким почерком в окремому зошиті. Можна основні моменти виділяти іншим кольором.

1. Перед складанням конспекту необхідно ретельно ознайомитися з планом семінарського заняття та списком літератури. Переглянути конспект лекцій з даної теми. Відмітити питання, що потребують самостійного вивчення.

2. Уважно прочитати розділи, що потребують конспектування. При цьому необхідно виділити основну думку автора, його позицію, структуру викладення аргументів.
3. Підготувавшись до конспектування, студент виписує у зошит лише тези-положення, а не переписує текст. Саме ведення конспекту у формі тез вимагає творчого опрацювання матеріалу та допомагає його засвоєнню.
4. Найбільш важливі думки автора можна виписувати в зошит у формі цитат. Цитування вимагає посилання на автора, повну назву монографії (посібника). Кожну цитату беруть у лапки. Після цитати бажано зробити свій висновок, де міститься власна позиція щодо процитованої думки автора.
5. З того чи іншого питання студентові потрібно переглянути декілька праць і на підставі їх позицій, думок сформулювати власну точку зору з конкретної проблеми. При цьому посилання на кожного автора окремо має бути обов'язковим.
6. Необхідно ретельно опрацювати джерела та літературу з потрібного питання.
7. Прослідкуйте за систематичністю вашого конспекту. Почніть з чіткого визначення теми та складання плану. У кінці законспектованого матеріалу вкажіть джерела та літературу, які були вами використані.

5 КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Шкала оцінок			
Оцінка за національною шкалою		Проміжок за накопичувальною бальною шкалою	Оцінка ECTS
<i>Екзамен, диф. залік, курсовий проект (робота)</i>	<i>залік</i>		
відмінно	зараховано	90-100	A відмінно
добре		82-89	B дуже добре
задовільно		74-81	C добре
		64-73	D задовільно
		60-63	E достатньо
незадовільно	не зараховано	35-59	FX незадовільно (дозволяється перескладання)
		1-34	F неприйнятно (повторне вивчення дисципліни)

Розподіл 100 балів за видами роботи:

Розподіл балів, які отримують студенти

Вид занять	Змістовий модуль №1	Змістовий модуль № 2	Сума
	T1 –T6	T7- T11	
Лекції	5	5	10
Семін. зан.	15	15	30
Поточн. контр. реферат	15	15	30
МК-1/ МК-2 ,	10	10	20
Диф. залік	-	10	10
Усього	45	55	100

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Базова

1. Поясок Т. Б., Беспарточна О. І., Костенко О. В. Інтерактивний навчальний посібник «Сучасні технології освітнього процесу» / Т. Б. Поясок, О. І. Беспарточна, О. В. Костенко. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2020. – 228 с.
2. Освітні технології: Навч.–метод. пос. / за заг. ред. д.п.н. О.М. Пехоти. - Київ: «А.С.К.», 2002. – 328 с.
3. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.
4. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МІПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Бритченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с.
5. Мадзігон В. М., Волощук І. С. Технології дослідження освітніх проблем: посібник. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018.-380 с.

Додаткова

6. Загірняк М., Поясок Т., Беспарточна О., Токарева А. Медіапедагогіка: підручник / М. Загірняк, Т. Поясок, О. Беспарточна, А. Токарева. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2018. – 316 с.
7. Інноваційні педагогічні технології навчання професії: Монографія / [Нікуліна А.С., Максименко Ю.Б., Матвеев, Г.П., Засланська С.А. та ін.]; за ред. Нікуліної

- А.С. – Донецьк: Донецький інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників, 2005. – 385 с.
8. Левітес Д. Г. Практика навчання: сучасні освітні технології // Д. Г. Левітес - М., 1998. – 214 с.
9. Падалка О.С. Педагогічні технології: навч. посіб. для вузів.–К., 1995.–234 с.
10. Педагогічні технології. Досвід. Практика : довідник / ред. колегія : П. І. Матвієнко (голова), С. Ф. Клепко (науковий редактор), І. В. Охріменко та ін. – Полтава : ПОПОПП, 1999. – 376 с.
11. Поясок Т.Б. Застосування інформаційних технологій у навчальному процесі вищої школи: наук.- метод. пос. - Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2009.– 104 с.
12. Поясок Т. Б., Беспарточна О.І., Герасименко Л.В. Словник термінів з педагогіки вищої школи: навч. посібник. – Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2019. – 120 с.
13. Поясок Т.Б., Беспарточна О.І. Організація педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу в комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі закладу вищої освіти // Інформаційні технології та засоби навчання, 2018, Том 67, № 5. – Київ, С. 199-212.
14. Сисоєва С.О., Педагогічні технології професійної підготовки фахівців: навчальний тренінг / С.О. Сисоєва, Л.І. Бондарєва. – К.: Університет «Україна». – 2007. – 185с.
15. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура: Монографія / за ред. В.Г. Кременя. – К.: Пед. думка. – 2008. – 472 с.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>.
2. Науково-практичний журнал «Наука та інновації». URL : <https://scinn.org.ua/ua>.
3. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL : <http://www.nbu.gov.ua/>.
4. Освітній портал. URL : <https://osvita.ua/>.
5. Веб-сайт «Академічна книгарня@онлайн». URL : <https://akbooks.com.ua/>.
6. Проект «Відкритий світ інформаційних технологій» <http://www.idea-ukraine.org/>.
7. Веб-сайт Книжкової палати України імені Івана Федорова (Київ) <http://www.ukrbook.net/>.
8. Веб-сайт «Бібліотеки в мережі Internet». <http://library.zntu.edu.ua/reslibrel.html>

Методичні вказівки щодо семінарських занять з навчальної дисципліни «Сучасні освітні технології» для студентів денної та заочної форми навчання зі спеціальності 011 – «Освітні педагогічні науки» освітнього ступеня «Магістр»

Укладачі : д. пед. н., проф. Т. Б. Поясок, к. пед. н. О. І. Беспарточна

Відповідальний за випуск зав. кафедри психології, педагогіки та філософії
проф. Л. В. Герасименко

Підп. до др._____. Формат 60x841/16. Папір тип. Друк
ризографія.

Ум. друк. арк._____. Наклад_____прим. Зам. №_____.
Безкоштовно.

Видавничий відділ
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600